

Univerzita Karlova v Praze
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Studijní program: Studium humanitní vzdělanosti

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Obraz korunního prince Rudolfa dobovým politickým tiskem vycházejícím v Praze

Autor: Markéta Nešetřilová, učo: 12730

Vedoucí práce: PhDr. Milada Sekyrková, CSc.

Praha 2010

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, kteří se podíleli na předkládané práci. Mé díky patří především paní PhDr. Miladě Sekyrkové, CSc., která tuto práci s velkou trpělivostí vedla a pomohla mi vypořádat se s mnohými nesnázemi, se kterými jsem se jako student nehistorik na své cestě setkala a která mi poskytla cenné rady a informace týkající se mého tématu. Mé díky patří také zaměstnancům Národního archivu, kteří byli tak laskaví a pomohli mi zorientovat se na této instituci. V neposlední řadě bych ráda poděkovala i svým rodičům za jejich trpělivou podporu, které si velmi cením.

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a souhlasím s jejím eventuálním zveřejněním v tištěné nebo elektronické podobě.

V Praze dne 24. 6. 2010

---

podpis

Obsah

1. Úvod	4
2. Základní koncepce a prameny práce	5
2.1. Literatura	5
2.2. Dobový tisk.....	6
3. Česká žurnalistika v 2. polovině 19. století	7
4. Korunní princ Rudolf	9
4.1. Životopis	9
4.2. Rudolf v Praze	12
5. 1858	14
5.1. Mezi revolučními bouřemi a Říjnovým diplomem.....	14
5.2. České země v době Bachova absolutismu.....	15
5.3. Narození následníka trůnu	16
6. 1871	18
6.1. Historické pozadí	18
6.2. Korunní princ poprvé v Praze.....	21
7. 1878 -1879	24
7.1. Česká politika	24
7.2. Nástup na vojenskou službu do Prahy	26
8. 1880 – 1883	30
8.1. Drobečková politika a české výdobytky	30
8.2. Svatba korunního prince (10. května 1881)	32
8.3. Slavnostní uvítání novomanželů.....	37
8.4. Návštěva Národního divadla	41
8.5. 1883 – Narození dcery	42
8.6. Rudolfinum.....	43
9. Ohlasy na smrt korunního prince (30. 1. 1889)	44
9.1. Korunní princ Rudolf mrtev.	44
9.2. Rudolf a český národ.....	47
10. Závěr	49
11. Literatura a prameny	53
11.1. Primární literatura	53
11.2. Sekundární literatura	54
12. Přílohy	56

1. Úvod

Hlavním tématem mé práce je osobnost korunního prince Rudolfa Habsburského. Avšak mým cílem není biograficky popsat život této zajímavé historické osobnosti, jejíž potenciál nemohl být ve své době plně doceněn, ale spíše prostudovat, jak osobnost korunního prince vnímal dobový český tisk a jaké naděje a vyhlídky s ním do budoucnosti spojoval. Korunní princ byl v českých zemích oblíben hned z několika důvodů. Jedním z nich bylo, že české země několikrát navštívil – v letech 1871, 1876 a 1877¹ a v období mezi lety 1878 až 1883 v Praze dokonce pobýval, dále proto, že Čechy okouznil svou znalostí českého prostředí a především českého jazyka – dobovým tiskem několikrát zdůrazňovanou předností, ale také proto, že s jeho osobností byly neustále spojovány touhy a naděje po lepší budoucnosti, vyhlídky na prosazení hlavních cílů české politiky. I tyto naděje pramenily z několika důvodů. Jedním z důvodů byla jistě představa, že s novým panovníkem přijdou i nové – lepší – časy pro českou státoprávní politiku, která právě v 70. a 80. letech vrcholila. Dalším důvodem byly již samotné Rudolfovy politické postoje a názory, které se čím dál tím více lišily od politické cesty, kterou razila Vídeň v čele s Rudolfovým otcem císařem Františkem Josefem I. Rudolf byl liberální politik, který vnímal středoevropskou situaci naprosto jinak než jeho otec. Nutno ovšem dodat, že Rudolfovy názory na podobu a strukturu monarchie byly zcela odlišné také od představ českých politiků. Rudolf se sice zastával Slovanů, ale nikoli z národnostních pohnutek. Naopak, vždy prosazoval rakouské nadnárodní cítění, což by se v přímé konfrontaci s českými politiky – čím dál tím více zmítanými nacionalismem – jistě nesešlo s úspěchem.

Přes tento zjevný rozpor vkládal do osobnosti korunního prince tehdejší periodicky vycházející tisk spoustu politických nadějí. A právě toto bude cílem mé práce: na základě četby vybraných politických periodik vycházejících v Praze v daném období, popsat Rudolfovu osobnost tak, jak jimi byla vnímána a zároveň do jaké míry a jakým způsobem se dobový tisk korunnímu princovi věnoval. Zda byla jeho osobnost využívána pro prezentaci určitých politických cílů, zda se tisk věnoval spíše jeho soukromému či veřejnému životu, v jaké intenzitě tak činil a jakou důležitost jednotlivým komentářům přikládal.

Časové období, kterým jsem se původně chtěla zabývat, byl pobyt korunního prince v Praze, tedy rozmezí let 1878 až 1883. Pro lepší přehlednost práce jsem se nakonec rozhodla,

---

¹ Freiherr von Mitis Oskar, Das Leben des Kronprinzen Rudolf, Leipzig 1928, str. 51

že stanovím určitá zásadní data v životě korunního prince, přičemž větší pozornost budu věnovat těm událostem, které se odehrály v době, kdy princ pobýval v Praze. Pro tento účel jsem si vybrala dvojce hlavní noviny, které reprezentují dva základní politické proudy v českých zemích a pro doplnění několik dalších zajímavých periodik či příležitostného tisku, který v dané době vycházel.

2. Základní koncepce a prameny práce

2.1. Literatura

Práce je rozdělena do dvou celků. První z nich má spíše úvodní charakter a stručně se v něm pojednává o životě korunního prince Rudolfa, o jeho pobytu v Praze, a o české žurnalistice v 2. polovině 19. století. Druhá část pak tvoří samotné jádro práce, tedy reakce dobového tisku na osobnost korunního prince.

Vzhledem k tomu, že hlavní postavou mé práce je korunní princ Rudolf, je dle mého názoru důležité alespoň krátce pojednat o tom, jak jeho osobnost vnímá oficiální historiografie a jeho životopisci. Jedním ze základních pramenů Rudolfova života mi byla biografie rakouské spisovatelky a historičky Brigitte Hamannové. Kniha *Rudolf Habsburský, Princ rebel* je nejen nejvýznamnější česky psanou biografií korunního prince, ale také nejnovější. Pro srovnání a doplnění jsem se věnovala také dalším Rudolfovým životopiscům: Oskar von Mitis, Jean Paul Bled, Werner Richter či Johannes Thiele. Samostatná kapitola týkající se princova pražského pobytu poukazuje na skutečnost, jak se proměňoval Rudolfův vztah k českým zemím, k českému národu i ke směru české politiky. Kapitola týkající se žurnalistiky v druhé polovině 19. století pak objasňuje základní linie vývoje české žurnalistiky v politických a historických souvislostech. Zde jsem využila prvního dílu *Dějiny československé žurnalistiky* od Mileny Beránkové, jež se věnuje českému periodicky vycházejícímu tisku do roku 1918.

Základní koncepce práce vypadá tak, že jsem z Rudolfova života vybrala určitá konkrétní data, která se vztahují přímo k českým zemím, popřípadě zásadní události, které tisk nemohl ponechat bez povšimnutí. Jádro práce je rozděleno do pěti kapitol. První se věnuje reakcím na Rudolfovo narození, druhá Rudolfovu prvnímu příjezdu do českých zemí, třetí, čtvrtá a pátá potom jeho pražskému pobytu, konkrétně příjezdu do Prahy, sňatku, uvítání novomanželů, a narození dcery. Zmíněno je i slavnostní otevření pražského Rudolfina, u

kterého však Rudolf osobně nebyl. Poslední kapitola se věnuje reakci tisku na Rudolfovu smrt. Každá kapitola je uvedena historickým rámcem, aby bylo patrné, co se v té konkrétní době dělo v českých zemích a v habsburské monarchii. K tomuto účelu výborně posloužila kniha *Česká společnost 1848-1914* od Otty Urbana.

2.2. Dobový tisk

Jak již bylo předesláno v úvodu, hlavním pramenem mé práce je dobový tisk, který lze rozdělit na tisk příležitostný a periodický. Příležitostný tisk, jak již plyne z názvu, vycházel při nějaké příležitosti (narození, návštěvy, sňatek, úmrtí) – v případě Rudolfa se jednalo o nejrůznější blahopřání k sňatku, vzpomínky na Rudolfův život, či básně a oslavy spojené s jeho cestami a pobytem v českých zemích.

Primárním a nejdůležitějším pramenem mi byl však vybraný politický periodický tisk, který v dané době v Praze vycházel. Nyní bych krátce zmínila periodika, kterým jsem se věnovala nejvíce. V době Rudolfova narození se jednalo o *Pražské noviny*, které však byly otevřeně ve vládních službách. Pražské noviny byly v padesátých letech typem úředních novin, které zpravidla přinášely svému malému okruhu čtenářů různá nařízení a výnosy zemské vlády či překlady oficiálních sdělení vídeňské vlády. Ideovou – reakční – linií Pražských novin, podporující absolutismus, vytvářeli bratři Jirečkové a V.V. Tomek spolu s redaktory listu V. J. Pickem a Jos. Šestákem. Vydávání bylo zastaveno v roce 1863 pro malý zájem čtenářů.

Nejvýznamnějším liberálním, politicky orientovaným listem druhé poloviny 19. století², a deníkem, ze kterého jsem čerpala nejvíce, byly *Národní listy*. Národní listy, založené v roce 1861, byly nejprve politickým orgánem strany národní a později samostatné Národní strany svobodomyšlné (mladočeši). Byly vyhraněným politickým listem, jehož hlavním účelem nebylo pouze podávat obraz současné skutečnosti, nýbrž tuto skutečnost ovlivňovat. Národní listy vedené do roku 1896 Juliem Grégrem ve své redakci soustředily významné novináře, jako byli například: Jan Neruda, Vítězslav Hálek, Jakub Arbes, Karel Sladkovský a další. Národní listy získaly díky zručnému vedení Julia Grégra značnou podporu a oblibu mezi čtenáři.

Druhý významný politický proud byl staročeský proud konzervativního měšťanstva. Staročeskou žurnalistiku pak představují v zásadě tři významné osobnosti – František

---

² Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků, Výstava k dějinám českého tisku na území České republiky, Státní ústřední archiv v Praze (12. listopad- 15. prosinec 2002), str. 11

Ladislav Rieger, František Palacký a Jan Stanislav Skrejšovský. Pro účely své práce jsem zvolila deník *České noviny*, jehož vydavatelem byl František Šimáček. Pro stále slábnoucí zájem čtenářstva byly *České noviny* zastaveny v roce 1883.

Další periodika, která jsem pro svou práci vybrala, jsou loajální *Pražský denník*, který všechny události spojené s korunním princem barvitě dokresluje, dále německy psaný deník *Bohemia* a dvakrát do měsíce vycházející časopis reprezentující sociálnědemokratický politický proud: *Budoucnost*. *Budoucnost* se stala nejen útočištěm a rádcem proletariátu a jeho pomocníkem v době nezaměstnanosti a perzekuce, nýbrž i důležitým centrem třídně uvědomělého a organizovaného dělnického hnutí. Vydavatelem *Pražského denníku* byl V. Kulhavý a V. Crha, *Bohemii* vydával Frant. Klutschak a průkopníci *Budoucnosti* jsou L. Zápotocký a J.B. Pecka. Zmíněná periodika jsou k dispozici přes internetové stránky Národní knihovny: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius>. Pro orientaci v dobovém tisku jsem využila publikaci od Františka Roubíka *Bibliografie časopisectva v Čechách z let 1863-1895*.

Pro doplnění jsem také navštívila Národní archiv, kde jsem se ve fondu *Pražského místopředsednictví* snažila zjistit, zda se o Rudolfovu pobytu v Praze nedozvím nějaké zajímavosti. Nakonec jsem díky několika návštěvám archivu získala spíše dokumenty, které doplňují zprávy a komentáře, jež jsem se dočetla v tehdejšímu tisku. Tyto dokumenty jsou k nahlédnutí v příloze práce.

3. Česká žurnalistika v 2. polovině 19. století

Na počátku padesátých let 19. století, tedy ještě před nástupem otevřeného absolutismu, dozrívá politicky nezávislá žurnalistika, která byla ustanovena za revolučních let 1848 a 1849. V dalším desetiletí Bachova režimu a po vydání nového tiskového zákona z roku 1852 je pak žurnalistika téměř zdecimována. Tiskové patenty a nejrůznější represivní opatření byly hlavním důvodem, proč skončila existence politického opozičního tisku, jakým byl například Havlíčkův *Slovan* či *Pražský večerní list*. V padesátých letech vycházely pouze dvojice politické noviny - v Čechách *České noviny* a na Moravě *Moravské noviny*. *Pražské noviny* však byly otevřeně ve vládních službách a v roce 1863 byly zastaveny pro nezájem čtenářů. Pracovat pro redakci *Pražských novin* se v Čechách považovalo za zradu národních snah, a proto mnoho pozdějších významných novinářů začínají v té době v německy psaných

listech³. Nezávislé politické noviny v tomto období nevycházely. Jediným projevem českého novinářství se staly vědecké, odborné, humoristické či literární časopisy – např.: *Lumír*, *Obrazy života*, *Humoristické listy*.

Po pádu absolutismu a obnovení ústavnosti v roce 1861 se česká žurnalistika nebývale rozvíjí, a to jak kvalitativně, tak kvantitativně. Noviny se stávají skutečnými politickými orgány, které reprezentují cílevědomou buržoasní společnost. Zmírnění dřívějších represivních opatření přinesla tisková novela z roku 1859 a značné ulehčení a předpoklad pro rozvoj tisku s sebou pak přinesl tiskový zákon z roku 1862 (vstoupil v platnost v březnu roku 1863). Tento zákon zavedl právní stav tím, že vyňal tisk z pravomoci policejních úřadů a podřídil jej řádným soudcům. Také zrušil systém výstrah a policejních koncesí. Avšak i nadále bylo nutné skládat vysoké kauce, platit novinářský kolek a odevzdávat inzertní daň.⁴ Dalším rysem žurnalistiky šedesátých let je rozvoj lokálního a krajinského tisku a politické rozdělení českého tisku na liberální, konzervativní, dělnický a socialistický.

Od šedesátých let se česká liberální žurnalistika, stejně jako buržoasní politika, vyvíjí dvěma směry. Původně byly *Národní listy* tiskovým orgánem Národní strany, avšak v ní se objevily dva směry, mladočeský a staročeský, které se rozcházely v názorech na řešení politických otázek. Zásadním podnětem pro novinářskou diferenciaci byl zejména rozdílný postoj k polskému povstání. Mladočeši se postavili na stranu polského povstání a staročesi naopak na stranu carského Ruska. V roce 1874 se pak mladočeši odtrhli od strany národní, a založili Národní stranu svobodomyšlnou, jejíž politika a žurnalistika se nadále sdružovala kolem *Národních listů*. Hlavním tiskovým orgánem staročechů pak byl německy psaný *Politik* a česky psaný *Pokrok*.

Konzervativní tisk se pak soustřeďoval na politiku české historické šlechty a na názory katolického kléru. Nejdůležitějším v Praze vycházejícím katolickým listem byl týdeník *Čech*, což byly první katolické noviny, které se staly politickým deníkem. Dělnický a socialistický tisk se vyvíjí pozvolně, avšak v sedmdesátých letech se dělnická otázka stává aktuální i mezi katolickými a liberálními novináři. Nejvýznamnějším deníkem se socialistickou orientací jsou *Dělnické listy* a čtrnáctideník *Budoucnost*.

Od šedesátých let devadesátých let 19. století jsou nejvlivnějším českým médiem *Národní listy*. Toto období, tzv. Grégrovské, můžeme symbolicky označit jako dobu, ve které se česká žurnalistika stala integrální součástí modernizačních změn ve společnosti. Česká

---

³ Beránková Milena, *Dějiny československé žurnalistiky*, Díl I. Český periodický tisk do roku 1918, Praha 1980 str. 65

⁴ *Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků*, Výstava k dějinám českého tisku na území České republiky, Státní ústřední archiv v Praze (12. listopad- 15. prosinec 2002), str. 11

žurnalistika sloužila jako prostředek formování občanského i národního vědomí a jako prostředek veřejné diskuse. Nejdůležitějším znakem tohoto období je vznik stranického novinářství, tedy identifikace s určitou názorovou skupinou a politickou stranou.⁵

4. Korunní princ Rudolf

4.1. Životopis

Rudolf se narodil 21. srpna roku 1858 na zámku v Laxenburgu nedaleko Vídně císařskému páru Františku Josefovi I. a jeho choti Alžbětě Bavorské. Jeho narození bylo oslavováno po celé monarchii tím více, že se narodil zároveň dědic rakouského trůnu. Již od narození zdobila Rudolfovo jméno řada titulů a pouhý den po narození vydal šťastný otec armádní rozkaz, kterým povýšil malé nemluvně na plukovníka. Láska k armádě provázela císaře po celý jeho život a ovlivnila i život Rudolfův – a je třeba říci, že převážně negativně. Jedním z prvních učitelů, který byl princovi přidělen, byl bývalý voják, který měl pevně stanovený cíl, a to vychovat z chlapce vojáka a utlumit jeho duševní vývoj tak, aby s ním tělesný vývoj držel krok.⁶ Brigitte Hamannová tvrdí, že se tímto přehnaným zdůrazněním vojenského aspektu a zanedbáváním pedagogických hledisek císař František Josef I. vůči svému synovi hluboce provinil.

Teprve Alžběta učinila Rudolfovým strastem konec v podobě jasného ultimáta, kterým si vydobyla právo na neomezenou plnou moc ve všech záležitostech týkajících se dětí a jejich výchovy. Obrat v princově životě přinesl nový vychovatel, který byl zároveň císařovniným důvěrníkem – Joseph Latour. Rudolfovi životopisci se shodují, že Latour byl Rudolfovi nejen vychovatelem, ale i oblíbeným společníkem, který zásadním způsobem ovlivnil jeho život. Latour dbal pečlivě na to, aby byly v pedagogickém sboru pečlivě zastoupeny všechny národnosti monarchie. Téměř všichni učitelé pak byli měšťanského původu a tzv. „černožlutí“. Princova „černožlutá“ liberální výchova se na jeho osobnosti nesmazatelně podepsala, ale zároveň mu v konzervativním prostředí vídeňského dvora způsobovala stále více problémů. V době princových studií se začal také formovat jeho negativní vztah k aristokracii a duchovenstvu. Dalším učitelem, který měl na prince zásadní vliv byl Carl Menger, jenž mu vštípl úctu k vědě a vychoval ho k odmítání předsudků a toleranci vůči

---

⁵ Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků, Výstava k dějinám českého tisku na území České republiky, Státní ústřední archiv v Praze (12. listopad- 15. prosinec 2002), str. 12

⁶ Hamannová Brigitte, Rudolf Habsburský: Princ rebel, Vídeň 2005, str. 31

menšinám. Dále jej vedl k tomu, aby dle možností podporoval demokratické instituce a odmítal absolutismus.

Dosažením zletilosti dostal princ nového hofmistra – Charlese Bombellese, jehož hlavním úkolem bylo přitlumení Rudolfových liberálních aktivit a povzbuzení zájmů o přírodu, lov a ženy. O korunního prince se zajímaly tucty žen, avšak Rudolf jimi zpravidla pohrdal. V roce 1880 se Rudolf zasnoubil s belgickou princeznou Stefanií. Sňatek byl pak uzavřen v květnu následujícího roku. Jednalo se o sňatek z rozumu. Ačkoli se Rudolf první roky manželství snažil, aby jejich vztah působil idylicky, pravdou je, že si manželé nikdy k srdci nepřirostli. Stefanie se dokonce nikdy nezalíbila ani vídeňskému dvoru a obzvlášť císařovně Alžbětě byla velmi nesympatická. V roce 1883 se korunnímu páru narodila dcera Erszi.

Poté, co se v roce 1883 vrátil korunní pár z pětiletého pobytu v Praze zpátky do Vídně, pokusil se Rudolf dostat do středu politického dění, avšak pro své liberální smýšlení a svou moderní představu o struktuře monarchie a o její odlišné zahraničně politické orientaci a především proto, že byl kritikem rakousko-uherské vlády, se velice rychle dostal do sporu s vládními kruhy v čele s ministerským předsedou hrabětem Taaffem, který výrazně ovlivňoval také samotného císaře. Rudolf měl v sobě obrovský potenciál, který však nemohl nijak využít, proto se uchýlil k politickým novinovým článkům, ve kterých pod pseudonymem informoval a upozorňoval veřejnost na mnohá nebezpečí pramenící z Taaffeho vedení státu. Články vycházely zpravidla v deníku *Neues Wiener Tagblatt*, jehož vydavatelem byl Rudolfův blízký přítel Moriz Szeps.

Rudolfovi životopisci jsou za jedno v tom, že skutečnost, že jeho názory zůstávaly nevyslyšeny popřípadě nepochopeny, vháněla korunního prince velmi často do zoufalství. Rudolf nenáviděl šlechtu, antisemity a nacionalisty a obdivoval liberály, buržoasní inteligenci, nekatolíky a Židy. Těmto vlastnostem však nebyl vídeňský dvůr nakloněn. K tomu se přidaly zdravotní problémy, které pramenily nejen ze skutečnosti, že se Rudolf neustále přetěžoval, ale na vině byla hlavně syfilis, kterou nakazil i Stefanií, jež se stala neplodnou. V roce 1888 navíc smrtí liberálního německého císaře Fridricha III. zmizely veškeré naděje na liberální a demokratickou Evropu. A s příštím německým císařem – Rudolfovým hlavním nepřítelem a probismarcovsky a militantně orientovaným Vilémem II. – se jeho sny rozplynuly. Otevřenými výstupy proti německé orientaci Rakousko-Uherska se korunní princ ocitl v opozici jak vůči německému spojenci, tak vůči vlastní vládě. Všechny tyto okolnosti se odrazily na Rudolfově psychickém i zdravotním stavu, který se začal rapidně zhoršovat.

Rudolf se v této době udržoval práceschopným díky morfiu a alkoholu, na které si tak vytvořil závislost.

Nemocný Rudolf neviděl žádnou možnost seberealizace. Všechny jeho názory zůstávaly nepochopeny a nevyslyšeny. Je třeba dodat, že ač se jednalo v roce 1881 o kritiku Taaffeeho národní politiky, v roce 1886 o kritiku Kálnokyho balkánské politiky a v roce 1888 o kritiku spojení s Německem⁷, ukázala historie, že se Rudolf ve svých předpokladech nemýlil. Jeho politický vliv byl však pramalý a jeho názory považoval vídeňský dvůr za kacířské. Dvůr si znepřátelil také svými liberálními postoji a tím, že se zastával židů a zbrojil proti nacionalismu. Rudolfovi životopisci často zdůrazňují princův vztah k rodičům. Rudolf miloval svého otce, ale tížilo ho, že mu císař nerozumí, navíc se ho vždy obával. Ve svých anonymních článcích vždy útočil na vládnoucí kruhy, nikdy na císaře. Jeho zbožňovaná, leč nedostupná matka představovala pro Rudolfa celoživotně nejbolestivější problém. Jeho manželství bylo v troskách. Fyzicky i psychicky nemocný korunní princ začal podléhat rezignaci a jediným východiskem z této situace se mu zdála být smrt. Ačkoli se těmito myšlenkami nikdy netajil, neobjevil se nikdo (kromě Mizzi Casparové, na níž ale nebyl brán ohled), kdo by býval dokázal jeho sebevraždě zabránit. Ve chvíli, kdy k sobě našel i společníci, která byla ochotna ho na cestě smrti provázet, bylo vše jasné. Mayerling už byl jen vyvrcholením. Korunní princ na loveckém zámečku v Mayerlingu dne 30. ledna 1889 nejdříve zastřelil Mary Vetserovou a poté spáchal sebevraždu.

Během posledních měsíců svého života se Rudolf nacházel v dezolátním fyzickém i psychickém stavu. Při svém nesporném intelektu si jistě uvědomoval bezvýchodnost své situace a to, že nemá šanci uskutečnit své myšlenky. Motiv Rudolfovi sebevraždy neměl jedinou příčinu. Jednalo se o souhrn mnoha různých aspektů. Mohly to být pocity viny, politické zápletky, nevléčitelná choroba, odmítnutý papežův souhlas s rozvodem, spory s císařským otcem, kterého korunní princ přes všechny protiklady miloval a ctil, nebo nějaký úplně jiný, neznámý důvod.⁸ Každopádně veřejnosti byly poskytnuty naprosto jiné informace. Veřejnost měla setrvat v domnění, že princ trpěl duševní poruchou, která vyústila v nešťastnou tragédii. Vídeňský dvůr se pak postaral o to, aby byly veškeré kompromitující záležitosti utajeny, a aby se nedostaly na veřejnost.

---

⁷ Hamannová Brigitte, Rudolf Habsburský: Princ rebel, Vídeň 2005, str. 334

⁸ Tamtéž, str. 478

4.2. Rudolf v Praze

Korunní princ Rudolf přijel do Prahy v roce 1878, aby zde sloužil vojenskou službu. Pro tuto vojenskou službu měl císař dva základní důvody. Za prvé měla připravit Rudolfa na budoucí post nejvyššího armádního velitele a za druhé měla podtrhnout zvláštní sounáležitost, která existuje mezi dynastií a armádou.⁹ Po zřízení dualismu zůstala totiž vedle diplomacie a zahraniční politiky armáda jediným prvkem, ve kterém i nadále žila jednota říše. Rudolf narukoval do Prahy jako c. a k. plukovník k 36. pěšímu pluku. Důvodem, proč k této službě byla vybrána právě Praha, bylo ukázat Čechům, kteří v posledních letech vůči monarchii poněkud zatrpkli, určité politicky smířlivé gesto. Pobyt následníka trůnu v hlavním městě Čech s sebou nesl naději na zlepšení vztahů mezi vládními kruhy a českými zeměmi.

Český tisk na první oznámení o pobytu korunního prince nejprve nereagoval příliš vřele. Riegerův *Politik* připomněl, že na Hradčanech, které se stanou princovým příštím bydlištěm, došlo k slavné pražské defenestraci, Skrejšovského *Epocha* se kvůli této usmířovací snaze Vídně otevřeně zlobila a *Národní listy* – liberální politický deník – dokonce zcela mlčel.¹⁰ Avšak i přesto byl princ v Praze bouřlivě uvítán a ihned si získal sympatie českého národa. Současně začaly být do jeho osobnosti vkládány nejrůznější naděje na zlepšení českých poměrů. Také princ byl Prahou a Čechami nadšen. Jeho učitelé Gindely a Jireček ho naučili českému jazyku a obeznámili prince s poměry a situací v českých zemích, takže Rudolf přijel do Prahy plný nadšení pro věc Slovanů a svými sympatiemi k českému národu se nijak netajil.¹¹

Avšak čeští političtí představitelé se velmi mýlili, pokud si myslili, že v princovi najdou zastánce národnostní politiky. Naopak je třeba říci, že od chvíle, kdy se ministerským předsedou stal hrabě Taaffe a od chvíle, kdy začal směrem k českým zemím prosazovat politiku usmíření, začal Rudolfův vztah k českému národu chladnout, protože Češi tuto politiku uznávali a viděli v ní jedinou možnost jak dosáhnout alespoň některých národnostních výdobytků. Rudolf byl neochvějným stoupencem liberalismu a pokroku a také proto pro něj nástup Taaffeho a jeho feudálně-klerikální politiky představoval katastrofu a jeho režim se stal Rudolfovým hlavním nepřítelem. Rudolf se na to konto vyjádřil, že cítí ke slovanské rase velké sympatie a právě proto je rozezlen na feudální pány, kteří nemají

⁹ Bled, Jean-Paul, Kronprinz Rudolf, Böhlau, 2006, str. 46

¹⁰ Freiherr von Mitis Oskar, Das Leben des Kronprinzen Rudolf, Leipzig 1928, str. 51

¹¹ Bled, Jean-Paul, Kronprinz Rudolf, Böhlau, 2006, str. 46

naprosto žádné národní cítění, a kteří k sobě slovanský lid stahují proto, aby jej zneužili k dosažení svých reakcionářských a klerikálních plánů.¹² Rudolf vyčítal Národní straně, že se stala rukojmím aristokracie a spíše jí radil, aby se pod praporem liberalismu sloučili Češi i Němci dohromady, čímž by došlo k překonání národního rozpolcení země, které by vedlo k dosažení společných cílů.¹³

Antifeudální a antiklerikální orientace korunního prince vedla samozřejmě také k tomu, že si poměrně brzy znepřátelil českou šlechtu a duchovenstvo. Trnem v oku mu pak byl pražský kardinál knížecí biskup Friedrich Schwarzenberg, který ztělesňoval jak vysokého církevního hodnostáře, tak, a to především, člena staré šlechtické rodiny, který za základ státu považoval aristokracii. Nepřátelství mezi kardinálem a korunním princem vypuklo již na začátku Rudolfova pobytu v Praze, kdy kníže Rudolfa neustále napomínal za to, že o nedělích vyjíždí na lov a nevěnuje se dostatečně církevním obřadům a dále kritizoval přátele, se kterými se princ stýkal kvůli jejich příslušnosti v loži svobodných zednářů.¹⁴

Nepřátelství, které Rudolf ke kardinálovi pociťoval, vyvrcholilo u příležitosti Schwarzenbergova 50. kněžského jubilea v roce 1883, kdy Rudolf zveřejnil v *Neues Wiener Tagblatt* anonym, který knížete velmi kritizoval. V původním rukopisu stojí: „*My nemáme z našeho hlediska žádný důvod myslet v tento den se zvláštními sympatiemi na muže, jehož jméno rozhodně není synonymem pro pokrok, kulturu a velkorakouskou ideu. Schwarzenberg prý sice má pověst chytrého a významného muže, ale tím právě není. Jeho největšími chybami jsou slabost charakteru a nejasnost cílů, které sleduje... Je především aristokrat a teprve v druhé řadě kněz; jeho poddaní i jeho církevní kolegové by o tom mohli leccos vyprávět. Je dokonalým ztělesněním oné směšné představy české šlechty, že je něčím výjimečným a lepším, že se vyznačuje „vrozenou a zděděnou“ vznešeností“¹⁵ Praha by dle Rudolfových slov potřebovala velkorakousky smýšlejícího, státu prospěšného, mírumilovného církevního knížete, nikoli nejistého kolísavého kardinála Schwarzenberga, kterému byla síla ústavního státu, moderní školství, liberální smýšlení a pokrok ve vědě a v zákonodárství odjakživa cizí.¹⁶*

Korunnímu princovi se také protivily národnostní spory, které se v Praze objevovaly na denním pořádku. Viděl v nich totiž zásadní hrozbu jednotě Rakousko-Uherska. Nesouhlasil

---

¹² Richter Werner, Kronprinz Rudolf von Österreich, 1949, str. 101: „*Ich habe für die grosse slawische Rasse lebhafteste Sympathien und eben darum bin ich so ergrimmt über jene vollkommen nationslosen feudalen Herren, die das slawische Volk zu sich in den Kot Ziehen, um es auszunützen zur Erreichung ihrer reaktionären und klerikalen Pläne.*“

¹³ Bled, Jean-Paul, Kronprinz Rudolf, Böhlau, 2006, str. 48

¹⁴ Hamannová Brigitte, Rudolf Habsburský: Princ rebel, Vídeň 2005, str. 168

¹⁵ Tamtéž

¹⁶ Hamannová Brigitte, Rudolf Habsburský: Princ rebel, Vídeň 2005, str. 169

s Taaffeho politikou národnostních ústupků, protože byl názoru, že ústupky vzbuzují jen další přání a v rámci říše, která si chce uchovat svou moc, není plné uspokojení národních ambicí možné. Princů se nelíbilo rozdělení české univerzity na českou a německou¹⁷, a dokonce se nechal zatáhnout do aféry „Kuchelbad“¹⁸, kde došlo ke krvavé rvačce mezi německým studentským spolkem Austria a českými studenty. Rudolf o těchto národnostních třenicích dokonce zpravil i císaře. Ten však tyto informace považoval za přikrášlené.¹⁹ Není divu, že se Rudolf už v Praze necítil tak dobře, jako před pěti lety a proto poté, co Stefanie – jeho manželka – otěhotněla, vyžádal si u svého císařského otce, aby byl opět odvolán do Vídně.

Kromě svých vojenských povinností se princ v Praze nevěnoval pouze politice a vědě, ale nezapomínal si také plnými doušky užívat svou nezávislost. Ačkoli si rád hrál na intelektuála, v kruhu svých blízkých se dokázal uvolnit a nezkazil žádnou legraci.²⁰ Rád navštěvoval inkognito chudinské čtvrtě a setkával se s obyčejnými lidmi. Známa je také jeho záliba v prostých dívkách. S jeho osobou se dokonce táhne příběh, že se v Praze zamiloval do jedné chudé židovky. Z obav, aby Rudolf dívku nesvedl, poslali ji rodiče na venkov, kde však ona dívka zemřela na vysoké horečky, při kterých blouznila o korunném princovi. I přesto se však literatura shoduje na tom, že v Praze prožil Rudolf nejšťastnější období svého života.

5. 1858

5.1. Mezi revolučními bouřemi a Říjnovým diplomem

Co se týče politického života, nebylo období mezi lety 1852 až 1859 dobou, která by přála rozkvětu sebevědomé politické a občanské společnosti, již předpokládala řada revolucí z let 1848 a 1849. Silvestrovské patenty z 31. 12. 1851 znamenaly otevřený přechod k absolutismu. Březnová ústava byla prohlášena za zrušenou. Jakožto výdobytek revolucí byla potvrzena alespoň rovnost občanů před zákonem, náboženská svoboda, která však byla vykonávána v rámci státem uznaných církví a zrušení poddanství. Národy Podunajské monarchie se ocitly v období, které se později nazývalo Bachův absolutismus či neoabsolutismus, tedy v poměrech nově obnoveného absolutistického zřízení státu, které vyloučilo veřejnost z možnosti podílet se na správě země.

---

¹⁷ Oskar Freiherr von Mitis, Das Leben des Kronprinzen Rudolf, Leipzig 1928, str. 54

¹⁸ Urban Otto, Česká společnost 1848-1914, Praha 1982, str. 357: „Chuchelská rvačka“

¹⁹ Oskar Freiherr von Mitis, Das Leben des Kronprinzen Rudolf, Leipzig 1928, str. 57: „*etwas grell gefärbt*“

²⁰ Hamanová Brigitte, Rudolf Habsburský: Princ rebel, Vídeň 2005, str. 149

Avšak takovéto státní zřízení bylo v 2. polovině 19. století už překonané a proto ani v Rakousku nenašlo dlouhodobou podporu. Vaz mu definitivně srazil vojenský konflikt, do kterého Rakousko – vojensky i finančně nedostatečně připraveno – zabředlo, aniž by vědělo, že se stalo obětí diplomatických klíčků nejen Sardinského království a Francie, ale i Pruska. Po prohraných bitvách u Magenty a Solferina v roce 1859 ztratilo Rakousko Lombardii – jednu ze svých nejbohatších provincií – a císař se vrátil do Vídně poražen a pokořen. Země byla navíc po revolučních bouřích z let 1848 a 1849 vyčerpaná a vojenské výdaje, které byly nutné pro potlačení vojenských nepokojů v provinciích, jakými byla právě severní Itálie a Uhry, se vyšplhaly do astronomické výše. Obyvatelé monarchie byly nespokojení a vyžadovali změnu. Režim se ocitl v mezinárodní izolaci. Císař nakonec ustoupil a vydal tzv. Říjnový diplom, kterým svým národům slíbil ustoupením od absolutistické formy vlády vydáním dokumentu, po kterém obyvatelstvo nejvíce prahlo, tedy vydání ústavy.

5.2. České země v době Bachova absolutismu

Český politický život byl novým absolutistickým zřízením samozřejmě také utlumen. Zrušením březnové ústavy byla vyloučena veřejnost z možnosti spravovat zemi, následkem čehož přestal zemský sněm vykonávat svou funkci a samozřejmě se do něj nekonaly ani volby, bylo zakázáno sdružovat se ve spolcích, bylo zrušeno porotní soudnictví v tiskových záležitostech a byla opětovně zavedena cenzura. Silvestrovské patenty jednoduše zbavily své občany nejenom politických práv, ale dokonce i některých základních lidských práv a svobod. České společnosti byly vzaty naděje na politickou angažovanost v rámci monarchie a kvůli přísné cenzuře jí byly také odepřeny možnosti na tyto skutečnosti upozornit nebo se jich nějak domáhat. Panovníkova popularita nebyla již od doby, kdy se František Josef I. ujal vlády příliš velká a kvůli krokům, které po jeho nástupu na trůn následovaly, se i nadále snižovala. Není tedy divu, že narození následníka trůnu bylo v Čechách vnímáno nejen jako šťastná chvíle pro habsburskou dynastii, ale zároveň jako naděje nových, šťastnějších zítřků pro českou společnost.

5.3. Narození následníka trůnu

*„Sláva Ti hvězdo krásné budoucnosti,
Ty's zář nadějná dnů, jež v šerých mlhách
Se kryjí! Rukojemství bezpečnosti,
Na niž v nejkratších pomýšlíme snách:
Sláva Ti, hvězdo! nech Tvou dráhu celou
Provází mír a světlo dobou skvělou!“²¹*

Ačkoliv se korunní princ narodil 21. srpna, začaly první české noviny tuto slavnostní novinu šířit až o tři dny později – 24. srpna. Dokonce se opozdily za německými novinami Bohemia, které přinesly zprávu o narození korunního prince již 22. srpna. Tento den otiskla Bohemia na titulní stránce slavnostně orámovanou německy psanou báseň na počest habsburské dynastie a nově narozeného dědice a na straně druhé pak nalezneme, opět v rámečku, oficiální oznámení o princově narození. Česky psané noviny sice o narození dědice rakouského mocnářství také píší na titulní stránce, ale možná proto, že tomu tak bylo s dvoudenním zpožděním, není tato zpráva nějak zvýrazněna a na první pohled není poznat, že se stalo něco výjimečného.

První komentáře, které se v pražských novinách objevily, byly samozřejmě radostné a plné nadějí. Loajální Pražské noviny zvěstovaly, že: *„Všemohoucí Pán pánů vyslyšel modlitby věrných národů mocného a velkého císařství Rakouského a vyplnil přání jich rytířského a milovaného mocnáře i jejich nejvřelejší přání: Včera ráno oznamovala 101 rána z děl v celé říši, že Její Veličenstvo císařovna večír předešlého dne (21. srpna o 10 hodina 15 min.) šťastně porodila korunního prince.“²²* Óda na Rakousko pak dále pokračuje: *„Ochrana Nejvyššího budiž nad císařským dítětem, jež, určeno k tak veliké a vznešené úloze, spatřilo světlo Boží, a milost Jeho uděliž nejjasnějšímu princovi oněch ctností a darů, které jakožto dědictví domu Habsursko-Lotrinského, panovníky v naší drahé společné vlasti povždy zdobily, ony jsou nevyčerpatelný pramen požehnání pro národy Rakouské, a jim tak často zkoušené, ale pod zřejmou ochranou Nejvyššího postavené, vždy k nové a nové moci a slávě povstalé Rakousko za tuto slávu a moc a za všecken pokrok v umění, orbě, průmyslu a obchodu děkovati má.“²³* Pražské noviny dále vyjadřují naději v to, že právě narozený následník trůnu spojí národy monarchie a přispěje k upevnění jednoty říše: *„Novorozený císařský princ budiž*

²¹ Beletristický týdeník LUMÍR, číslo 34., 26. 8. 1858, VIII. Ročník, str. 2

²² Pražské noviny, 24. 8. 1858

²³ Tamtéž

novou páskou lásky, věrnosti a oddanosti, kteráž četné kmeny rakouské k nejjasnějšímu císařskému domu váže, on budiž rukojemstvím šťastné a skvělé budoucnosti v Rakousku.“²⁴

O den později podaly Pražské noviny další zprávy o malém korunním princí, který při slavnostním křtu dostal jméno Rudolf František Karel Josef. Pražské noviny píší: „*Skvělá to jména, zářící hvězdy, nejen v dějepisu mocné říše rakouské, ale i v dějepisu světovém, budící tisícere upomínky na slávu rakouské říše. Kéž Bůh všemohoucí nejjasnějšímu princí, jemuž národové rakouští při jeho narození holdují, vítajíce ho s radostí a jásotem, udělí skvělé vlastnosti, dary ducha a ctnosti všech těch stalých praotců domu jeho, jichž na křtu svatém mu dána jsou.*“²⁵ Nelze si nepovšimnout, že autor dává jméno korunního prince do souvislosti s renesančním císařem Rudolfem, za něhož byla Praha – hlavní město českých zemí – centrem monarchie.

Periodicky vycházející tisk i úřední listy po celé monarchii přinášely zprávy o radostných oslavách, které se na princovu počest konaly. Se střelbou děl se mísily zvuky všech pražských zvonů, „*Na ulicích panoval neobyčejně čilý ruch a veselý ruch, a k polednímu spěchalo pak vše do chrámu vzdáti díky Všemohoucímu.*“²⁶ Jak tomu při takovýchto příležitostech bývá, projevil se u mnoha pocit soudržnosti s chudými a nemocnými. Městská rada se usnesla na tom, že podaruje chudé z chudinských ústavů po 10 krejcarech, aby se i oni mohli radovat z této slavné události. Katolická jednota dala na své útraty vyučit 2 osiřelé chlapce u řádných mistrů. Slavnou mši a Te Deum laudamus sloužil v katedrále kardinál Schwarzenberg – aniž by tušil, že mu z prince jednou vzejde nepřítel. Místodržitel přijímal císařovým jménem gratulace korporací i jednotlivců. Ulice byly vyzdobené a podle úředního listu zářila radost ze všech tváří.

Narození korunního prince bylo ve své době nejenom radostnou událostí a příležitostí k projevení loajality, ale pro českou společnost znamenalo i naději na lepší zítřky. Tuto naději lze vyčíst i z mnoha oslavných básní, které byly na princovu počest složeny. Mnohdy se totiž setkáme s tím, že ho autoři už ztotožňují s králem český, či ho označují za dědice Koruny české. To lze přičítat skutečnosti, že se František Josef I do té doby nenechal korunovat českým králem, což český národ považoval za zásadní. (Předchůdce Ferdinand V. se 7. září 1836 korunovat nechal.) V této souvislosti stojí za povšimnutí věnování oslavné básně v časopisu Lumír, která byla určena právě novorozenému následníku trůnu: „*Nově narozenému dědici královské **KORUNY ČESKÉ**, císařskému dědičnému princovi Jeho*

---

²⁴ Pražské noviny, 24. 8. 1858

²⁵ Pražské noviny, 25. 8. 1858

²⁶ Pražské noviny, 24. 8. 1858

Výsosti arciknížeti Rudolfovi Františkovi Karlovi Josefovi Rakouskému, králevici Uherskému, Českému atd.“²⁷ To že autor uvedl na prvním místě korunu českou, jistě není pouhá náhoda.

Krásnou budoucnost, kterou mnoho autorů s princovým narozením spojuje, můžeme spatřit již v básni v úvodu této kapitoly, kterou u příležitosti narození následníka trůnu otiskl výše zmíněný beletristický týdeník Lumír. Verše dále pokračují ve stejném duchu: „*Národův okres v naději té žije,/ že příchod Tvůj jen blaho zvěstuje,/ že v snahách Tvých snad bude mu uzříti,/ Jaké mu slunce budoucnosti svítí.*“²⁸

Vzhledem k tomu, že v roce 1858 byla pořád velmi přísná cenzura, nedočteme se v tehdejší tisku nic, co by snad Rakousko hanilo. Navíc tehdejší tisk nebyl nijak výrazně politicky zabarvený. Vznik periodik, která se k nejrůznějším událostem pod politickým drobnohledem vyjadřovala, je otázkou pozdější. Avšak podle mého názoru by u této příležitosti nezazněla téměř žádná negativní odezva. Pouze bychom se mohli dočíst podrobnější úvahy o „lepší budoucnosti“, která při příležitosti Rudolfova narození prosytila atmosféru tehdejší doby.

6. 1871

6.1. Historické pozadí

Poprvé navštívil třináctiletý Rudolf Prahu na počátku července roku 1871. Toto načasování určitě nebylo vybráno náhodně, protože v českých zemích právě vrcholil státoprávní boj a s ním spojené obnovené vyjednávání o českou korunovaci. Císař zřejmě počítal s tím, že by mladičkový princ mohl přispět k zvýšení popularity dynastie v českých zemích. Proč by chtěl císař zvýšit svou popularitu a proč k tomu použil svého syna, bude jasné, připomenou-li určité historické souvislosti.

Zásadní ránou pro českou politiku 2. poloviny 19. století bylo rakousko-uherské vyrovnání, ke kterému došlo v roce 1867. Tehdy došlo k dualizaci monarchie, tedy k vzniku Rakouska-Uherska, které se skládalo ze dvou států: z východního Uherského království neboli Zalitavska a ze západní části, která v sobě zahrnovala české a alpské země, Halič a Bukovinu, a souhrnně byla označovaná jako Předlitavsko. Tímto skutkem byl definitivně pohřben ideál jednotné monarchie centrálně řízené z Vídně. Dualizace monarchie byla reakcí na dlouhotrvající vládní, ústavní, ale i národnostní krizi, jejímž vrcholem byla porážka

---

²⁷ Beletristický týdeník LUMÍR, číslo 34., 26. 8. 1858, VIII. Ročník

²⁸ Tamtéž, str. 3

rakouské monarchie Pruskem, přičemž nejtěžší ránu zasadila Rakousku krvavá porážka zastaralého habsburského vojska v bitvě u Hradce Králové v roce 1866. Pruská vojenská převaha měla své technické, taktické i organizační důvody. Rakouská výzbroj a vojenská taktika byla naproti tomu značně zastaralá. Prusko-rakouská válka byla pro Rakousko osudná už v tom smyslu, že post nejvýznamnějšího státního celku ve střední Evropě převzalo Prusko, jehož sny o sjednoceném Německu v sobě zahrnovaly i německy mluvící Rakušany. Hlavním cílem války byla, jak je patrné z mírových ujednání, jakási příprava na utvoření sjednoceného Německa: 1. mělo Rakousko vystoupit z Německého spolku, za 2. mělo souhlasit s tím, že severoněmecké státy až po linii řeky Mohanu vytvoří konfederaci států pod pruskou hegemonií, a za 3. mělo souhlasit s neutrálním a nezávislým postavením jihoněmeckých států. Základní směr Bismarckovy politiky byl tedy jasný: Rakousko mělo být vytlačeno z Německa a tím mělo dojít k vytvoření příznivých podmínek pro německé sjednocení pod pruským vedením.

Po té, co došlo k urovnání zahraniční situace, přišly na řadu vnitropolitické problémy říše, které také volaly po bezprostředním vyřešení. Rakousko se ocitlo pod stejným tlakem, jako po porážkách v roce 1859, které pohřbily neoabsolutismus padesátých let. Nyní bylo nutné vyřešit otázku konstitucionalismu. Válka přivedla stát do dluhů, hospodářských i politických zmatků a stále sílící buržoasie požadovala pronikavější reformy, které by vedly ke konstitucionalismu, který by zakotvil základní lidská práva a svobody a zajistil politickým představitelům buržoasie významnější podíl na moci zákonodárné i výkonné. Navíc bylo od počátku prohrané války jasné, že nezbytnou podmínkou pro obnovení zahraničněpolitického postavení monarchie je její konsolidace, tedy vyřešení vnitřních sporů. Na konci roku 1866 se přesvědčil nejen ministr zahraničních věcí Ferdinand Beust, ale si samotný císař, že nejjednodušším a nejrychlejším řešením bude přijmout maďarské, tvrdě prosazované pojetí rakousko-uherského soustátí. Během roku 1867 byla uherská ústavnost v plném rozsahu obnovena. Ukázalo se však, že se ve Vídni přikládal rozdílný význam uherské a české státnosti jako takové. Koncem roku 1867 pak byla říšskou radou vypracována nová ústava, díky které získala západní část říše liberálně politický systém. Ústava zakotvila mimo jiné rovnost všech občanů před zákonem, neomezenou volnost pohybu a jmění, osobní a domovní svobodu, ale také svobodu shromažďování, svobodné vyznání víry či právo vytvářet spolky. Důležitá byla také rovnoprávnost všech národních společenství, která však byla značně problematická, vzhledem k centralistické povaze Předlitavska, které de facto vyloučilo jakoukoli možnost federalizace. Mezi absolutistické prvky prosincové ústavy patří skutečnost,

že byl panovník považován za nedotknutelnou osobu, jehož nadřazené postavení bylo i v nových podmínkách odvozováno „z boží milosti“.²⁹

Rakousko-uherské soustátí mělo určité společné instituce, kterými byla osoba panovníka, armáda, zahraniční politika a část financí. V rakouském pojetí byl v těchto institucích spatřován jednotící prvek dále existujícího jednotného státu, stojící nad dvěma podřadnými státoprávními jednotkami. Mezinárodně právně však existovaly dva zcela samostatné státy, které dobrovolně přenesly část své suverenity na společné orgány, které jsou ve službách obou států.³⁰

Nejbolestivější vnitřní krize byla rakousko-uherským vyrovnáním zažehnána, avšak není třeba připomínat, že se tomu tak stalo v neprospěch českých zemí, které si činily podobné nároky jako Uhry. Česká politická reprezentace se cítila dotčena z několika důvodů. Češi byli vždy loajální zemí, která se snažila své požadavky vydobýt ústavní, tedy mírovou, cestou. Dalším důvodem byla skutečnost, že by si válkou zpustošené Čechy bývaly zasloužily císařovu přízeň. Místo toho byla na úkor vzpurných Maďarů učiněna českým státoprávním požadavkům přítrž.

Česká politická reprezentace na nově vzniklou situaci okamžitě zareagovala a ve státoprávním boji pokračovala na poli zahraniční a vnitřní politiky. Česká politická reprezentace se snažila Vídň ukázat svou vlastní zahraniční politiku tím, že pořádala výpravy do Francie a Ruska. Vládní kruhy byly o této české zahraničně politické aktivitě detailně informovány, a přestože se ve Vídni setkávala s nevolí, byla jako „neškodná“ tolerována už jen proto, že v podstatě nekřížila oficiální zahraniční politiku habsburské monarchie. Změna nastala až v roce 1871, kdy vzniklo po prusko-francouzské válce Německé císařství, a Rakousko-Uhersko začalo orientovat svou zahraniční politiku právě na nově vzniklé sjednocené Německo. Od té doby měla česká zahraniční aktivita v určitém smyslu protistátní punc. Další projevy nespokojenosti státního uspořádání demonstrovaly české země během roku 1868 na masových národních manifestacích na tzv. táborech lidu, což byla shromáždění lidu na místech, která byla pro české dějiny nějak významná. Vyvrcholením slavnostního demonstrování české svébytnosti bylo kladení základního kamene Národního divadla v polovině května roku 1868. Vzhledem k tomu, že česká politika odmítala existenci soustátí, odmítala i jeho vládu, což se vzápětí projevilo tím, že čeští šlechtici i měšťanští liberálové opustili zemský sněm a přestali docházet do Říšské rady.

---

²⁹ Urban Otto, Česká společnost 1848-1914, Praha 1982 str. 224

³⁰ Tamtéž, str. 226

Z výše uvedeného je zjevné, že dualizací český státoprávní boj neskončil, a vzhledem k tomu, že Vídní bylo po vzniku rakousko-uherského soustátí známé, jak vypadá situace v Čechách, bylo nutné, aby s Čechy došlo k určitému narovnání. Vídní však byla jasná i skutečnost, že Češi na monarchii poněkud zanevřeli. Kvůli stabilizaci vnitřních poměrů v monarchii však význam české otázky nemohl být podceňován. Chladný postoj českého národa k monarchii se posléze ukázal při návštěvě panovníka v polovině roku 1868, kdy kromě oficiálních osobností vítaly císaře jen ojedinělé hloučky lidí. Této české zatrpklosti se nelze divit. Český národ se cítil ponížen. Přes veškerou loajalitu, kterou Češi prokazovali Vídní, a přes válečné útrapy, které museli za prusko-rakouské války snášet, se jim z hlavního města monarchie nedostávalo žádného vlídného gesta. Vzpurným Maďarům se naopak dostávalo veškerých vhod. Není tedy divu, že císař využil veškerých prostředků, aby opětovně získal důvěru českého národa. Za tímto účelem poslal pravděpodobně František Josef I. třináctiletého následníka trůnu na cestu po Čechách.

Úsilí české politické reprezentace o obnovu českého státu vyvrcholilo koncem 60. let a na počátku 70. let 19. století. V roce 1871 pak vídeňská vláda a předáci české politické reprezentace a šlechty uzavřeli dohodu o 18 tzv. fundamentálních člancích, které potvrzovaly právo Českého království na sebeurčení v rámci rakousko-uherské monarchie. Zdálo se, že se akce českých politických předáků vyvíjí slibně, panovník dokonce svým reskriptem zemskému sněmu z 12. září 1871 ohlásil provedení česko-rakouského vyrovnání a ochotu dát se korunovat českým králem.³¹ Panovník však nakonec své sliby nedodržel a nadějná akce tak padla. František Josef se ocitl pod tlakem rakouských německých politických stran, které se obávaly ztráty hegemonie v českých zemích a také Maďarům, kteří se strachovali, že budou muset podobným způsobem ustoupit i Slovákům, a zejména toho, že by dualizací ztratili své výlučné postavení v říši. Právě ztroskotáním česko-rakouského vyrovnání byl český politický program, tedy boj za obnovení české státnosti, definitivně poražen.

6.2. Korunní princ poprvé v Praze

Jak již bylo řečeno výše, navštívil Rudolf poprvé Prahu v době vrcholícího státoprávního boje. Jeho císařský otec pravděpodobně využil svého syna k tomu, aby zvýšil oblibu císařského domu v českých zemích. Korunní princ cestoval přes Brno, krátce se zastavil v Praze a dále pokračoval do Ploskovic, kde navštívil Ferdinanda Dobrotivého a přes

---

³¹ Urban Otto, Česká společnost 1848-1914, Praha 1982, str. 251

severočeská města Ústí nad Labem, Rumburk, Varnsdorf, Nový Bor, Českou Kamenici, Benešov nad Ploučnicí a Děčín se potom opět vrátil do českého hlavního města.³²

Prvnímu příjezdu korunního prince na půdu království českého se věnoval hlavně loajální Pražský denník, jenž Rudolfův pobyt velmi pečlivě sledoval a svým čtenářům zpravidla na titulních stránkách podrobně zprostředkoval. Denník prince přivítal následujícími slovy plnými nadšení nejen ze vzácné návštěvy, ale i z politických nadějí, které plynuly z možného vyrovnání: „*Již nyní můžeme říci, že srdce veškerého obyvatelstva Čech a královského hlavního města bijí nadšeně vstříc této letorosti slavného rodu Habsburkův, a to tím více v době, kde se jeví naděje k tomu, že národ český konečně opustí své dosavadní trpné postavení a toužebný mír ve vlasti naší se rozhostí.*“³³ List nezapomněl připomenout slavnou souvislost, kterou vyvolává jméno korunního prince s císařem Rudolfem – který si jako poslední panovník habsburského domu vybral Prahu za své sídelní město. „*Vítat' česká země poprvé v lůno své budoucího vládce svého Rudolfa, kteréžto jméno tak blahý zvuk v srdci každého Čecha vyvolává, neboť musí sobě spomenouti, že zlatým věkem v Čechách byl věk Rudolfínský.*“³⁴ Pražský deník samozřejmě nezapomněl připomenout ani dovednost, kterou mladičkový Rudolf okouznil nejednoho Čecha a to jeho znalost češtiny. „*Vítat' tedy lid český s radostí a spolu nadějí vznešeného prince do středu svého, kráčí mu s láskou vstříc, věda, že i tento Rudolf jest milovníkem jazyka českého, jímž tak plynně mluví, že to v mladistvém věku princovu o obzvláštní lásce a náchylnosti k jazyku svatováclavskému svědčí.*“³⁵ Opět si lze všimnout nadějí, které byly s Rudolfem spojovány. Vzhledem k tomu, že se píše rok 1871, je stále patrnější, že jsou články vlastenecky zabarveny. Odkazují čtenáře nejen na to (jak již bylo řečeno výše), že Rudolf hovoří českým jazykem, ale představují Rudolfovi – jakožto budoucímu panovníkovi – českou zemi a její krásu a dlouholetou oddanost českého národa. „*Nyní pak zavítal korunní princ i v střed lidu českého, aby očitě seznal, čím se krásná vlast česká a její místa i luhy honosí, aby se tu přesvědčil o lásce a oddanosti Čechův k jasnému rodu Habsburkův, s nímž už půlčtvrta sta let dobré i zlé nerozlučně snášejí. Protož vítáme spanilou ratolest rodu panovnického do Čech a dnové prvního pobytu nadějného dědice koruny rakouské a české zůstanou na dlouho v paměti lidu našeho.*“³⁶

Nejenom Pražský denník, ale i ostatní listy přinášejí dále zprávy o tom, že k slavnostnímu přivítání vznešeného hosta v Praze bylo vkusně ozdobeno jak nádrazí, tak i

---

³² Rak Jíří, rukopis, 2010, str. 2

³³ Pražský denník, 5. 7. 1871

³⁴ Tamtéž

³⁵ Tamtéž

³⁶ Tamtéž

ulice a budovy, kolem kterých měl princ projíždět. Stěny byly posety četnými praporce v říšských a zemských barvách a na nádraží se vypínaly sochy Jejich Veličenstev. Okolí bylo naplněno zvědavými davy. Poté co princ 4. července po tři čtvrtě na 8 hodin přijel, byl uvítán nadšeným provoláním „Sláva“. Princovo nenucené chování zanechalo na přihlížejících velmi dobrý dojem. Rudolf se poté vydal na Pražský hrad a cestou ho neustále vítaly davy lidí, které mu provolávaly slávu. Podle zpráv Národních listů děkoval mladičkový následník na všechny strany.

Národní listy, České noviny i německý deník Bohemia se princovu příjezdu nevěnují tak pečlivě jako Pražské denník. Zde je patrné, že v roce 1871 politické deníky ještě nespojovali svou politiku s osobou korunního prince tak výrazně, jako tomu bylo za jeho pražského pobytu. Národní listy přinášejí zprávu o princově příjezdu až na druhé straně, České noviny taktéž pod titulkem Denní kronika a v Bohemii lze tuto zprávu na třetí stránce velmi snadno přehlédnout. Všechny tři zmíněné listy pouze konstatují princův příjezd, popisují jeho slavné uvítání, cestu na hrad a popisují nádhernou výzdobu, která byla na jeho počest připravena, a odpouštějí si jakékoli politické komentáře. Všechna periodika bez výjimky kladou důraz na skutečnost, že princ hovořil s uvítací delegací v českém jazyce. Národní listy u této příležitosti zvou své čtenáře na výstavu korunovačních klenotů, které byly nalezeny předešlého roku v odkrytých hrobech svatovítského chrámu. *„Jsou to korunní klenoty dvou vévodů jménem Rudolf z rodu Habsburského, a sice koruna, žezlo a říšské jablko. Mimoto vystaven bude kalich v základech chrámových před nedávnem nalezená a z dob Karla IV. pocházející.“*³⁷ Tento odkaz na slavnou minulost českých zemí v době vyjednávání o korunovaci Františka Josefa I. českým králem jistě nebyl pouhou náhodou.

Druhý den po princově návštěvě se Pražský deník věnuje, v souvislosti s oslavami na Rudolfovu počest, tématu vlastenectví a národnímu uvědomění. Z následujícího není pochyb o loajálnosti těchto listů k Rakouskému mocnářství. *„S pokojným a radostným vědomím můžeme hleděti k našim dřívějším článkům, v nichž jsme nejednou tvrdili, že tak jako vědomí národní pevně je zakořeněno v srdcích lidu českého, podobně trvalé základy má v něm uvědomění rakouské a příchyllost k panovnické rodině.“*³⁸ Denník dále upozorňuje na to, že navzdory volání opozičního tisku po českém národním vědomí, zdaleka nezmizela láska k celé monarchii: *„Láska k vlasti české stojí jako hrad na skalnatém podnoží lásky k společné říši rakouské. Necht' si mnozí pisálkové volají: „Co nám po Rakousku? Pěstujme jen české a ne rakouské vědomí!“ je to jen jejich hlas, my jsme v těchto dnech zase slyšeli a slyšíme*

---

³⁷ Národní listy, 5. 7. 1871

³⁸ Pražský denník, 6. 7. 1871

*pravý, nefalšovaný hlas lidu českomoravského od krásných luhů Moravy až do srdce země české, hlas lidu, který jásá a plesá, když v jeho domov zavítala poprvé ratolest z mocného domu Habsburků, kteří Rakousko založili, zemi Českou co nejkrásnější klenot do koruny rakouské přijali a před domácími a zahraničními nepřáteli hájili a nadále hájiti chtějí. Hlas lidu je hlasem pravdy.*³⁹

7. 1878 -1879

7.1. Česká politika

V sedmdesátých letech se zásadním způsobem změnila situace ve střední Evropě. V roce 1871 došlo ke sjednocení Německa a Itálie a Rakousko-Uhersko tak definitivně ztratilo zásadní politickou roli rozhodující mocnosti v Evropě. Na základně těchto významných změn mocenského uspořádání se změnila i zahraničně-politická orientace Rakousko-Uherska, a to právě směrem k dvěma nově vzniklým celkům. Česká „protestní“ zahraniční orientace se tak stala de facto protistátní, protože bylo všeobecně známé, že se naděje českého národa upínaly k Francii či Rusku. Nově vzniklé Německé císařství představovalo pro české země spíše hrozbu, protože se našlo mnoho českých Němců, kteří se vzhledli v agresivní politice německého kancléře Otto von Bismarcka a začali smýšlet velkoněmecky a protirakousky.

Po neúspěšném státoprávním boji se česká politika dobrovolně uchýlila k tzv. pasivní rezistenci, kdy politici přestali navštěvovat jak zemský sněm, tak říšskou radu. Přestože říšská rada opakovaně vyzývala české politiky, aby do ní vstoupili, čeští poslanci tato pozvání odmítali, protože to nepovažovali z věcných i formálně právních důvodů za nutné. Ochotu ke spolupráci se zástupci ostatních zemí vyjádřili jen za podmínky, pokud by se jednalo o vyrovnání státoprávních zmatků. Avšak postupem času se ukázalo, že česká politická scéna rozhodně není v pasivní rezistenci zajedno. Rozpory vznikly zvláště potom, když v lednu roku 1874 vstoupili do říšské rady moravští poslanci. Národní listy danou situaci tehdy komentovaly slovy: citelná ba osudová rána opozice národa českomoravského.⁴⁰ Spory o vedení pasivní politiky vyvrcholily v roce 1874, kdy se Národní strana oficiálně rozdělila na staročechy a mladočechy, přičemž mladočeši vystoupili poprvé jako politická strana české buržoasie pod názvem Národní strana svobodomyšlná. Základním programem mladočechů

³⁹ Pražský denník, 6. 7. 1871

⁴⁰ Urban Otto, Česká společnost 1848-1914, Praha 1982, str. 298

byly právě Fundamentální články z roku 1871 a vstup do aktivní politiky. Staročeši se naopak zasazovali o setrvání v politice pasivní rezistence. Základní rozpor mezi staročechy a mladočechy spočíval v politických snahách, cílech i přesvědčeních. Čeští liberálové čerpali z ideologické pokladnice buržoasního liberalismu, z moderních vědeckých, sociologických a národohospodářských teorií.

Roky 1878 a 1879 se v českých zemích nesly ve znamení návratu do aktivní politiky. Staročeští vůdcové podlehlí tlaku většiny českých poslanců z obou stran, kteří chtěli do politiky neprodleně vstoupit. 24. září 1878 vstoupili čeští poslanci do zemského sněmu a 23. září roku 1879 pak i do říšské rady. Důležitým podnětem pro tento krok bylo vystřídání vlády. Novým ministerským předsedou se stal hrabě Eduard Taaffe, který se s porozuměním vyjádřil k českému stanovisku, avšak požadoval bezpodmínečný vstup do říšské rady a teprve poté připouštěl případná další jednání.

Česká politicky aktivní veřejnost sledovala s nadšením vojenské úspěchy Ruska při rusko-turecké válce, která proběhla mezi lety 1877 a 1878. V tisku se objevovaly nadšené komentáře týkajícího se nadcházejícího vedoucího postavení Ruska v Evropě, které se mělo promítnout i do vzrůstu významu slovanských národů v Rakousku-Uhersku. Avšak i tentokrát byla tato očekávání naprosto planá. V roce 1878 svolal německý kancléř do Berlína kongres, na kterém bylo Rusko donuceno k ústupu od svých ambiciózních plánů. Rakousko-Uhersku bylo uděleno právo na okupaci Bosny a Hercegoviny. Předpokládaný snadný postup se však brzy proměnil v regulérní vojenské tažení. Vojska rakousko-uherské monarchie se setkala se silným odporem místních povstalců, kteří své zbraně otočili tentokrát na sever, a dokonce se spojili s malou částí turecké armády. Mladočeši se v k otázce anexe Bosny a Hercegoviny stavěli negativně. Velmi rychle pochopili, že anexe tohoto území s sebou ponese daleko více problémů než užitku. *V Rakousku je nás Slovanů dost – nepotřebujeme nových... Okupace jen zdržuje volný rozvoj Jihoslovanstva!*⁴¹ Vztah k státu tedy opět procházel značnou krizí.

---

⁴¹ Národní listy, v Urban Otto, Česká společnost 1848-1914, Praha 1982 str. 321-322

7.2. Nástup na vojenskou službu do Prahy

*„Společně Ti věnce vije,
Orlice i český lev,
Proto, že v Tvých žilách žije
Dávných našich králův krev,
Hle, jak se vlast celá sklání
K Tobě s láskou zděděnou,
Ve horách i širé pláni
Všecka srdce k Tobě lnou.“⁴²*

Do této vzrušené atmosféry přijel v létě roku 1878 korunní princ Rudolf do Prahy podruhé, aby zde nastoupil vojenskou službu a pobyl zde delší čas. Atmosféru hlavního města zemí Koruny české v době, kdy Rudolf přijel, popsal zeměpisec Alexander Holfert jako věrný národ habsburské monarchie, se kterým se v dějinách zacházelo zraňujícím a pohrdavým způsobem.⁴³ Vídní nemohla uniknout neskrývaná zlost a odpor ke všemu, co přichází z Vídně nebo co je Vídní podporováno. Není tedy divu, že nejen Češi, ale i někteří politici ve Vídní spatřovali v pražském pobytu korunního prince určitou naději na opětovné dorozumění mezi Prahou a Vídní – což ostatně konstatují i Národní listy: *„Příjezd princův ohlašuje se již téměř rok, k pobytu jeho vážou se různé politické kombinace i naděje, vídeňský dvůr vkládá do něho nepopíratelnou důležitost a spojuje s ním snad i určité politické plány.“⁴⁴*

Příjezd korunního prince do Prahy byl velkou událostí a česká veřejnost mu přičítala značný význam. Proto i na plánování uvítání mladého – teprve dvacetiletého – následníka trůnu byl kladen zvláštní důraz už od samého počátku. Národní listy zdůrazňují skutečnost, že se z princova příjezdu stala záležitost zjevně politická, vůbec nepochybují o tom, že *„vyslání korunního prince do Čech za takovýchto poměrů a vypravení jej k delšímu pobytu do sídla národa – jak jej právě jeden list vídeňský poznamenal – „zádumčivého a zamračeného“ – do sídla národa, o němž nelze tvrditi, že vy byl nadšen nynější politickou situací – že vyslání toho, pravíme, nedělo se bez pilných úvah a bez důtklivých důvodů politických.“⁴⁵* Národní listy také zásadně nesouhlasí s tím, aby se o uvítání prince starali pánové z radnice, ale vyzývají svolání schůzky významných osobností bez ohledu na jejich politické smýšlení. Měly by se svolat: *„porady zástupcův politických stran, porady čelnějších a vážnějších mužův o tom, jakým pro čest a prospěch celého národa, pro blaho této vlasti nejpřiměřenějším*

---

⁴² Rak Jiří, rukopis, 2010 str. 2

⁴³ Hamanová Brigitte, Rudolf Habsburský, Princ rebel, Vídeň 2005, str. 141

⁴⁴ Národní listy, 26. 7. 1878

⁴⁵ Tamtéž

způsobem má býti přijat a uvítán příští panovník bohatých zemí českých a dědic knížecího stolce Přemyslovcův.⁴⁶ U této příležitosti totiž Národní listy upozorňují na to, že se z princova příjezdu, který se týká celého národa, dělá pouze záležitost obecní. Správné by tedy bylo, aby se uvítání prince ujaly zástupci národa, tedy, jak již bylo zmíněno, veřejností zvolení politici. „*Měloť býti předmětem porady politických vůdců, aby nejprve uvažovali, čeho tu vymáhají čest a prospěch národa.*“⁴⁷ A v případě, že by se tito reprezentanti byli shodli na národním duchu oslav: „*Mělo býti o to postaráno, aby slavnost měla ráz rozhodně český, velkolepý a národa důstojný.*“⁴⁸ Každopádně, ať již budou slavnosti organizovat zástupci národa či obce, měla by Jeho královská Výsost poznat, že „*zavítala do země, v níž hlavním i rozhodujícím živlem stále ještě jest národ, jenž před 350 lety nejjasnější předky jeho z dobré vůle povolal na trůn český, utvořiv tím skutkem nynější monarchii rakouskou.*“⁴⁹ (Kvůli tomuto článku, který vyšel hned na titulní stránce pod názvem „Politika na radnici“, bylo číslo Národních listů zkonfiskováno).

Korunní princ přijel do Prahy 1. srpna roku 1878. Počasí bylo dubnové, vál studený vítr a přelo i několikrát do hodiny. Celkový ráz dekorace měl tentokrát spíše rakouské barvy, byl tedy černožlutý, avšak k okrášení perónu byly použity výhradně české barvy. Rudolf byl vřele přivítán purkmistrem města pražského: „*Vaše císařská Výsosti, nejjasnější korunní princí! ... Kdykoli některý nejjasnější člen nejvyššího domu císařského naše starobylé hlavní město přítomností svou obnaží, zbudí to u obyvatelstva jeho radost nejživější, k Vám však nejjasnější pane náš, co k budoucímu králi naší krásné vlasti, chloubě a naději milionů, lneme celým srdcem svým a jásáme nad tím, že ve středu našem prodlévati hodláte.*“⁵⁰ Princ za uvítání poděkoval jak česky, tak i německy a ujistil purkmistra, že Jeho Veličenstvu císaři podá zprávu o věrnosti a oddanosti obyvatelstva pražského.

I České noviny se pečlivě věnují příjezdu korunního prince už od samotného ohlášení této události a již 27. července přinášejí na titulní stránce politicky laděný komentář. Staročeši upozorňují na skutečnost, že návštěva korunního prince v Praze a jeho pobyt na delší dobu byl z Vídně avizován již několikrát, ale možnou vinou Maďarů z něj vždy sešlo. Také, jakoby chtěli ochránit čtenáře, kteří si od příjezdu slibují příliš, upozorňují na to, že krom zpráv o princově dlouhodobějším pobytu se šíří i zvěsti, že se bude muset zanedlouho vrátit zpět do

---

⁴⁶ Národní listy, 26. 7. 1878

⁴⁷ Tamtéž

⁴⁸ Národní listy, 26. 7. 1878

⁴⁹ Tamtéž

⁵⁰ Národní listy, 2. 8. 1878

Vídně.⁵¹ České noviny samozřejmě opět narážejí na politický význam princova pobytu, ale na rozdíl od Národních listů zacházejí dále: „*Jest přirozeno, že věc tato zaujímá v nemalé míře myslí obyvatelstva, a že se k ní pojí mnohé výklady a politické kombinace, a to nejen u nás, nýbrž i mimo Čechy. A právě mimo Čechy snad více než u nás – neboť že korunní princ příští panovník Rakouska právě do Prahy a sice v tomto okamžiku – po vyrovnání maďarském, po skončení kongresu berlínském a před okupací Bosny – okolnosti tyto mohou poskytnouti dosti látky k přemýšlení o této cestě*“⁵² V poslední části citátu zmíněné spekulace princova příchodu v zápětí rozebírají a popírají. Co se týče maďarského odporu, píší: „*My přijímáme pouhé faktum, a víme dnes, že přes ten domnělý maďarský odpor princ přece do Prahy přichází, z čehož bychom souditi mohli, že se Maďaři asi sotva cestě této protivili, neboť není nikde nejmenší známky, že by vlivu maďarského ubývalo*“⁵³ Noviny dále zveřejňují a vzápětí popírají spekulace o tom, že není možné, aby přijel princ do Prahy pouze kvůli vojenské službě, protože „*život vojenský bude snad všude jinde v době této živější než u nás.*“⁵⁴ I volby do sněmovny by mohly být oním politickým důvodem princova pobytu, ale i tuto spekulaci noviny odmítají a vzápětí prosazují vlastní stanovisko: „*... avšak my nejméně byli bychom ochotni oddávati se z této příčiny nějakým kombinacím politickým, zejména o vyrovnání, jakkoliv s největší radostí bychom slušné vyrovnání s národem českým aneb jen otevření cesty k němu ze strany silnější a mocnější s největší radostí uvítali*“⁵⁵

Na závěr je čtenář ubezpečen, že si představitelé staročeských novin z celého srdce přejí, aby byl princův pobyt co nejdělsí, aby se příštím císaři rakouskému a králi českému v Praze a v Čechách zalíbilo, protože je důležité, aby budoucí vladař poznal národy a země, kterým vládne, je důležité, aby poznal i jejich geografickou polohu a tím i význam v případě střetnutí s cizinou. „*Zejména nám Čechům nemůže býti lhostejno, neboť o žádném národě nebylo tak hanebně psáno a lháno, tolik zlomyslných klepů a pomluv naděláno, žádný národ nebyl ve Vídni tak zlehčován a očerňován, jako právě náš, a sotva který bude míti v rozhodujících kruzích vídeňských tak málo přátel a zastání, jako náš.*“⁵⁶ V článku je velice patrně cítit myšlenka hlavního představitele staročechů – Františka Palackého – tedy myšlenka austroslavismu. Rakousko podle autora, a podle výše zmíněného proudu, potřebuje upřímné a oddané přátele a ustálené poměry, založené na spravedlnosti ke všem národům. Zájmy národa českého i dynastie habsburské jsou totiž zejména vůči rozpínavému Německu

---

⁵¹ České noviny, 27. 7. 1878

⁵² Tamtéž

⁵³ Tamtéž

⁵⁴ Tamtéž

⁵⁵ Tamtéž

⁵⁶ Tamtéž

totožné. „*Přátelští národové jsou silou a mocí říše, mocná pak říše jest záštitou národů.*“⁵⁷ Na konci článku pak – na rozdíl od Národních listů – České noviny děkují městskému zastupitelstvu pražskému, že se stará o důstojné uvítání korunního prince a nijak nenarážejí na to, že by se o tuto událost snad měli starat zastupitelé zvolení lidem.

Vztah Rakousko-Uherska a nově vzniklého Německa se prolíná komentářem Českých novin z 2. srpna 1878. Noviny velebí slavné uvítání princovo zvláště proto, že v tentýž den na jiném místě – v Teplicích – vzdávala se čest a sláva německému císaři, přitom však byly na úkor německých barev strhány prapory české a rakouské. „*Avšak pro úctu k císařskému hosti z Německa nelze zapomínat na příslušenství českého království a říše rakouské: pak musí celá země a celá říše proti tomu protestovat, aby bylo zjevno, že jest ještě hranice mezi královstvím českým a říší rakouskou z jedné a mezi Německem ze strany druhé. ... Osvědčením takovým stala se mimovolně slavnost uvítání korunního prince Rudolfa, ač to nikdo nezamýšlel.*“⁵⁸ Uvítání pražské je tedy podle slov Českých novin protestem proti zapírání království českého a říše rakouské na české a rakouské půdě, je protestem proti vměšování se roztahovačného Německa na českém území. „*Království České není žádný přívěšek Německa!!*“⁵⁹ Ti, kteří se ve Vídni staví proti tomu, aby národ český hájil svůj jazyk, svá práva a své království, tak ti jsou podle novin praví nepřátelé Rakouska. „*Neboť dokud národ český bude hájiti jazyk svůj, práva svá království své, dotud na této půdě nebudou smět prospívati snahy a směry, kteréž by z ní učinily druhé Kladsko a pruské Slezsko.*“⁶⁰

Pražský denník tak jako v roce 1871 připomíná, že se královské Hradčany – někdejší sídlo věd a umění milovaného císaře Rudolfa II – stávají opět sídlem svého jmenovce. Dále však velmi konkrétně popisuje Rudolfovu cestu do Prahy, podává podrobné zprávy o tom, kde a s kým se princ zastavil a s kým a o čem promlouval. Stejně podrobné popisy oslav princova příjezdu se lze dočíst i v německy psané Bohemii.

Rudolfa samozřejmě nevítal pouze tehdejší tisk, ale vyšla i spousta oslavných básní, ve kterých byl korunní princ již tradičně spojován s lepší a šťastnější budoucností. Rudolf jakožto příští český vládce byl oslavován například v básni otištěné v knížce J. D. Pelhřimovského, která však vůči dosud žijícímu panovníkovi vyznává poněkud netaktně: „*Vítej nám“ Snad krátký čas, a žezlo říše zlaté/ s jablkem stkvoucím v Tvoji utkví dlani;/ kéž luhům českým skytne požehnání a / a vlasti dá, co lidu Tvému svaté./ Ó vítej nám!*“⁶¹ I další

---

⁵⁷ České noviny, 27. 7. 1878

⁵⁸ České noviny, 2. 8. 1878

⁵⁹ Tamtéž

⁶⁰ Tamtéž

⁶¹ Rak Jiří, rukopis, 2010, str. 3

báseň z roku 1879, kterou věnoval princ Časopis pro mládež českoslovanskou Štěpnice je psána v podobném duchu: „... / přijde čas a krásní zlatí synové/ ve skutečnost obrátí se nám: - / nadějný syn Otce přejasného/ trůnu že dosedl Habsburského./ dále básník ujišťuje korunního prince o věrnosti českého národa a o jeho ochotě kdykoli se se zbraní v ruce postavit na stranu Rakouska-Uherska: *A kdy nepřítel by závistivý/ ukřivdit chtěl svatým právům Tvým,/ hrdě tas ten meč svůj vítězný,/ smělý let přej křídům orlovým!/ Na nás potř, na jarou šeskou omladinu,/ jak my hájit budeme právo Tvé; pro Tvé otce mnoho českých mřelo synů:/ i my chceme umřítí za Tebe!/ Za Tvůj rod, Tvůj trůn, že životy dáme,/ to Ti, Nejjasnější princí přísaháme./*⁶² Toto závěrečné provolání působí v časopisu pro mládež spíše komicky.

Na tomto místě bych ráda zmínila, že se začíná ukazovat, jak politický tisk může využít Rudolfovi osobnosti ve svůj prospěch. V Národních listech i v Českých novinách nenajdeme totiž nikdy na titulní stránce články, které by dění spojené s korunním princem pouze popisovaly. Takové typy článků se objevují zpravidla na druhých a třetích stranách v rubrikách „Denní zprávy“. Avšak pokud je článek politicky zabarven, objeví se téměř vždy na titulní stránce daného titulu. Příkladem jsou právě dva články jak v Národních listech (26. červenec – Politika na radnici) tak v Českých novinách (27. červenec – Korunní princ Rudolf), kvůli kterým byly oba deníky dokonce zkonfiskovány. Samotné dění v době příjezdu korunního prince se potom posunulo do pozadí. (Na rozdíl od tisku jakým byl například Pražský denník, ve kterém se stává princův příjezd hlavním tématem a to dokonce i po několik dnů.)

8. 1880 – 1883

8.1. Drobečková politika a české výdobytky

Čeští politikové vstoupili po šestnácti letech rezistence do říšské rady. Od jara roku 1879 je povzbuzoval ministerský předseda, hrabě Eduard Taaffe, aby si v říšské radě vybojovali své nároky.⁶³ České měšťanské politice vévodily i nadále dvě strany: strana staročeská, neboli Národní strana a strana mladočeská, neboli Národní strana svobodomyšlná. České státní právo mělo i nadále zůstat vlastním jádrem politického programu české liberální buržoasie. Ovšem taktika získávání vládních ústupků se změnila. Bylo zřejmé, že buržoasní

⁶² Rak Jiří, rukopis, 2010, str. 3

⁶³ Urban Otto, Česká společnost 1848-1914, Praha 1982 str. 328

společnost nedokázala řešit česko-německou otázku, naopak se její možné vyřešení stále více komplikovalo. Proto začala česká reprezentace místo přímého státoprávního boje usilovat spíše o jazykové, kulturní a hospodářské výdobytky pro českou společnost. Mezi hlavní body českého politického programu patřilo zrovnoprávnění češtiny s němčinou v úředním styku, na pražské univerzitě a v oblasti středního a nižšího školství a odborných škol. Je zjevné, že se česká společnost i nadále cítila býti nositelem české státnosti. Avšak na druhou stranu bylo jakékoli uspokojení českých národních požadavků a tím posílení české společnosti chápáno jako oslabování státních zájmů ve smyslu centralisticky pojatého jednotného Rakouska. Jakékoli výdobytky pro českou společnost byly „těžce vydřené“.

Mezi první úspěchy českých poslanců patří tzv. Stremayerova jazyková nařízení, kterými bylo dosaženo uznání rovnoprávnosti češtiny a němčiny ve vnějším úředním styku integrálně v rámci zemí. To znamenalo, že podání mohlo být učiněno jak v němčině, tak v češtině, rozhodující nebyl úřad, ale strana. Za další úspěch nové české politiky lze považovat císařské nařízení ze dne 19. dubna, kterým bylo rozhodnuto o rozdělení pražské univerzity na dvě školy s německou a českou vyučovací řečí a zcela samostatnou správou, přičemž obě univerzity přejímaly v historickém i právním smyslu rovnoprávně všechny znaky Karlo-Ferdinandovy univerzity včetně označení.⁶⁴

Ačkoli se zdálo, že český národ se svou národnostní politikou sklízí úspěchy, bylo zjevné, že s každým výdobytkem se národnostní problémy na českém území vyostřují, a tím pádem oslabují monarchii. Je třeba si uvědomit, že v té době existovalo několik druhů národnostního smýšlení. Rakouský, černožlutý patriotismus, kdy se daná osoba necítila jako Čech, Němec či Maďar, ale jako Rakušan, ať mluvila jakýmkoli jazykem, se stal téměř ojedinělým druhem. Daleko častěji se v mnohonárodnostní monarchii objevoval národnostně založený vlastenec, který své vlastenectví spojoval s určitým národem a jazykem. Problémem českých zemí byla skutečnost, že se zde střetly dva národy, dva typy vlastenců, kdy výdobytek jednoho národa znamenal omezení na právech druhého. Taková byla situace mezi Čechy a českými Němci, jejichž nacionalismus byl podporován nedávno sjednoceným silným a sebevědomím německým císařstvím.

---

⁶⁴ Otto, Česká společnost 1848-1914, Praha 1982, str. 357-359

8.2. Svatba korunního prince (10. května 1881)

*„A vyslov radost srdce svého vroucí,
Z nevěsty králeviče spanilé,
Lilie něžné, ctností vši se stkvoucí,
Jež vzkvetla v sadě králův Belgie.“⁶⁵*

„Růže odchovaná v sadě Belgie, zdaz může dýchati jiného, než výron svobody a samostatnosti národův?“⁶⁶

V březnu roku 1880 vyrazil Rudolf na zasnuby do Bruselu. Princezna Stefanie, tehdy teprve patnáctiletá mladá dáma, vylíčila později své a Rudolfovo zasnoubení následovně: *„Políbil mi ruku, oslovil mě německy a vyprávěl mi o mé sestře Luise, které si velmi vážil. Pak mi řekl několik lichotivých, avšak formálních slov a již po několika minutách mi položil onu velkou otázku, která měla rozhodnout o naší budoucnosti. Pak mi nabídl rámě a takto do sebe zavěšení jsme předstoupili před mé rodiče s prosbou, aby požehnali našemu zasnoubení.“⁶⁷* Koneční datum svatby nebylo dlouho jisté a bylo dokonce několikrát odloženo z důvodu dosud chybějícího tělesného dozrání princezny Stefanie. Nakonec byla svatba stanovena na 10. května 1881. U této slavné příležitosti se samozřejmě pozornost veřejnosti obrátila směrem k císařskému domu. Nejinak tomu bylo i v Praze. Svatba korunního páru se stala hlavním tématem nejen pražských novin, ale i tisku vycházejícího v celé monarchii.

Praha a české země obecně slavily sňatek obvyklým způsobem. Po celé Praze se konaly slavnosti na počest korunního prince a belgické princezny Stefanie, kterou český tisk počestil na Štěpánku. V kostelích a chrámech se konaly bohoslužby a od jejich oltářů se vznášely modlitby. *„Ve všech školách odbývány zvláštní slavnosti spojené s deklamacemi a zpěvem. Žactvo poděleno bylo v obecných školách podobiznami korunního prince a jeho nevěsty.“⁶⁸* Z obecních budov a mnoha domů vlály prapory, girlandy, květinové ozdoby i jiné dekorace. Úcta k panovnické rodině byla projevena také „skutky humanitními“.

Sňatek korunního prince s belgickou princeznou byl pro českou politicky aktivní veřejnost skvělou příležitostí, jak opět poukázat na hlavní cíl české politiky, a to na snahu o uznání práv českého národa v rámci Rakousko-Uherska. Příklad Belgie – mladičkému, teprve nedávno vzniklého království, kdy národ belgický v roce 1830 úspěšně povstal proti holandskému králi a ustanovil samostatnou konstituční monarchii – a českého národa se zdál

⁶⁵ Rak Jiří, rukopis, 2010, str. 4

⁶⁶ Národní listy, 10. 5. 1881

⁶⁷ Hamanová Brigitte, Rudolf Habsburský, Princ rebel, Vídeň 2005 str. 151

⁶⁸ Národní listy, 10. 5. 1881

být českým vlastencům více než vhodný. Národní listy se dramaticky obracejí k Vídeňskému kongresu se slovy: „Víte-liž, že jedna z těch malých vlastí, jeden z těch nejslabších národův, o kteréž zde vrháte kostky, první protrhne tuto vaši slavnou aktu a zahájí v Evropě zavela nové právo státní: právo sebeurčení uvědomělých národův, i přinutí vás, abyste je uznali.“⁶⁹ Národní listy dále pějí ódu na Belgii, jakožto „zářící příklad demokratické ústavní monarchie, v které svoboda není lichým slovem, alebrž živým tělem a skutkem.“⁷⁰

Není divu, že se v těchto souvislostech těšil dynastický sňatek nelíčené radostí a obecným sympatiím. Nebyl by to český národ, aby si při této příležitosti nezačal představovat, jak s sebou princezna Štěpánka přinese ze své vlasti svobodu, demokracii a právo na sebeurčení národů: „Není podobno k pravdě, že s kněžnou vychovanou v také rodině, v také vlasti, také národě, zavítá k nám i luzně jarý vánek onoho ducha, jímž národ belgický stal se tak šťastným, dynastie jeho tak proslulou? Není podobno k pravdě, že něžné, vroucí a nesčetné pásky, které spojují ode dneška srdce královských novomanželův, přisnoubí Rakousku také cosi z toho upřímně svobodomyšlného, chrabrého a osvíceného ducha, jímžto království belgické předčí šíro států evropských?“⁷¹ Na konci článku ještě autor naznačuje jasnou paralelu s Belgií a národem českým, přičemž nezapomíná upozornit čtenáře na jeho loajálnost a věrnost k monarchii a jeho naděje do budoucnosti: „Bylo by pokrytectvím, kdybychom řekli, že jsme uspokojeni a šťastni. Nikoliv; hojně hlubokých křivd, hojně palčivých ran zbývá ještě zhojiti. Ale národ český, maje na očích dějiny, zdar a rozkvět stejně nečetného národa belgického – rád dnes přemáhá blest i oddává se upřímně radosti pospolitě: doufát, že se porozumí konečně tlukotu srdce jeho, toho srdce, které tak dlouho bývalo zneuznáno, a přete tak dobrým, tak neskonale dobrým jest...“⁷²

Vroucí přání národa českého, aby byl sňatek korunního prince s belgickou princeznou Stefanií šťastný a spokojený, se prolínají i dalšími články. Národní listy například věnují pozornost slavnosti konané na českém učitelském ústavu, kde promluvil jeho profesor Lepař, který opět připomněl, že země původu budoucí císařovny může znamenat povzbuzení pro sebevědomí Čechů: „Ale hle, z té malé Belgie přináší nám princezna Stefanie povznášející a osvěžující zvěst, která i malé království, nemnoho větší, než provincie Čech, mužnou vytrvalostí a neúnavnou prací na poli vzdělanosti lidské a blahobytu lidského po staletí může v popředí býti. Kéž zvěst tato hluboko vyla se v paměť i v odvahu kmene českého“⁷³

---

⁶⁹ Národní listy, 10. 5. 1881

⁷⁰ Tamtéž

⁷¹ Tamtéž

⁷² Tamtéž

⁷³ Národní listy, 11. 5. 1881

Ani České noviny nezapomínají upozornit na zemi, ze které mladička Stefanie pochází, a jsou vděční, že si mladý korunní pár vybral staroslavnou Prahu jako své první sídlo: „*Královští novomanželé počali zvláštní důkaz cti a lásky národa našemu tím, že zvolili staroslavnou naši matičku Prahu za sídlo, v němž trávití budou léta svého manželství. A Praha, vždy vděčná, děkuje projevy oddanosti, pořádajíc slavnosti okázalé, jež včera započaly.*“⁷⁴ Noviny také nezapomínají připomenout, jak hluboce si Češi váží korunního prince: „*Vlast česká vidí v budoucím kraleviči svého ochránce, svého spravedlivého vládce, který mluví jazykem lidu čistou láskou, oddaností a důvěrou jej obklopujícího, a proto žehná jemu i choti jehož hloubí srdce.*“⁷⁵ Tisk nás samozřejmě podrobně informuje o slavnostech, které se nesly vyzdobenou Prahou – slavnostně bylo vypáleno 21 ran z hmoždířů, hrály hudební kapely nejen ozbrojených zborů, ale i kapely měšťanské, v pražských kostelích a chrámech byly slouženy slavnostní bohoslužby, učitelé pronášeli ke školákům slavnostní projevy a každá třída obdržela obraz princezny Stefanie. Byli podarováni chudí nejen dobrým jídlem a pitím, ale i několika krejcarů. Také majetnější občané u příležitosti Rudolfova sňatku dávali dobročinné a vlastenecké dary a příspěvky na chudé a bezmocné.

V následujícím čísle přinesly České noviny článek s titulkem „Kralevič Rudolf a národ český.“, který se v zásadě věnuje skutečnosti, na které tyto staročeské noviny kladou daleko větší důraz než mladočeské Národní listy, a to, že sídelním městem korunního páru se stane Praha. „*Národ český jest tak štásten, že mimo slavnosti, kterých zúčastnil se ve spolku s ostatními národy rakouskými, bude odbývati ještě jednu zvláštní slavnost; neboť korunní novomanželé stráví první léta svého manželství ve středu národa českého na hradě pražském, v sídle slavných králů českých.*“⁷⁶ Staročeské noviny jako první upozorňují českou veřejnost na to, že by měl být korunní pár v Praze náležitě uvítán, protože pobyt korunního prince jakožto budoucího císaře Rakousko-Uherska v Praze je významnou událostí pro celý národ. „*Příjezd jejich do Prahy bude pravým národním svátkem. Královská naše Praha chystá se již ku skvělému uvítání, národ český pak připravil jim uvítání nejskvělejší, budeť ku poctě jejich slavně zahájeno Národní divadlo, které si národ český po větší části z dobrovolných příspěvků zbudoval.*“⁷⁷ Vezmeme-li v úvahu, za jakých okolností byl položen základní kámen Národního divadla v roce 1868 – tedy v době pasivní rezistence, v době jakéhosi tichého vzdoru ukřivděného českého národa vůči nově ustanovenému Rakousku-Uhersku – musí nám přijít na mysl, že pozvání člena panovnického rodu na slavnostní otevření této symbolické

---

⁷⁴ České noviny, 11. 5. 1881

⁷⁵ Tamtéž

⁷⁶ České noviny, 12. 5. 1881

⁷⁷ Tamtéž

budovy musí nutně značit, jak veliké naděje v uskutečnění národně zbarvených cílů vkládali čeští vlastenci do korunního prince.

České noviny jsou hrdé na skutečnost, že Praha konečně přestala být provinčním městem a vedle Vídně a Pešti-Budína zaujala čestné místo jako jedno ze stálých sídel císařské a královské rodiny. Autor se dále probírá historií Prahy a poukazuje na to, jak Praha postupně chřadla na úkor Vídně. „*Praha a národ český dochází tím (pobytem korunního páru v Praze) uznání, které jim dlouho bylo upíráno. Mocnář, který svého dědice usídlil uprostřed věrného národa českého, dal mu tím nejskvělejší důkaz, jak velice jest si vědom významu království a národa českého ve své říši. Tím jest také s nejvyššího místa uznáné právo národa českého, aby měl náležitý podíl v moci, o kterou se J. V. se svými národy rozdělil.*“⁷⁸ Autor dále v článku pochvaluje, že budoucí císař stráví svá mladá léta v Praze, protože „*Dojmy mladých let jsou nejmocnější, a budoucí panovník, který poměry národa českého a jeho přítulnost k panovnické rodině bude znáti z vlastního názoru, získá tím pojem o síle a moci své říše i jejich základech, ve kterém bude podáno zabezpečení proti náhlým převratům.*“⁷⁹ Autor článku nezapomíná připomenout čtenářům, že boj o prosazení českého národa a o definitivní organizaci říše není zdaleka vyhraný, avšak věří, „*že moudrost císaře Františka Josefa podává nám záruku, že zápas ten povede ku šťastnému konci.*“⁸⁰

Další význam, který má pro říši usídlení dědice rakouských korun v Praze, vidí České noviny v utužení rakouského vlastenectví. Od té doby, co se sjednotilo Německo, představují české země pro Německo určitou překážku v jeho snu o německé hegemonii ve střední Evropě: „*Že plány pruské čelí především proti království českému, dokazuje ta okolnost, že všesky války s Pruskem – a těch máme hezkou řadu od té doby, co se nám dostalo toho pochybného potěšení, že jsme se stali sousedy jeho – rozhodují se a obyčejně i začínají na půdě české.*“⁸¹ Z Německa se do českých zemí dostává prušácká propaganda, která šíří pruské a protirakouské smýšlení, v některých částech monarchie způsobila tato agitace tak veliké poblouznění „*citu dynastického*“ v německých okresích, „*že tam místo obrazů členů domu rakouského spatřovány téměř výhradně obrazy pruské rodiny královské.*“⁸² Autor je toho názoru, že usídlení korunního prince v Praze způsobí v tomto ohledu pravý opak a probudí tak v těchto poblouznivcích opět oddanost říši rakousko-uherské. „*Blížkost dědice trůnu*

---

⁷⁸ České noviny, 12. 5. 1881

⁷⁹ Tamtéž

⁸⁰ Tamtéž

⁸¹ Tamtéž

⁸² Tamtéž

rakouských měla za následek, že vrozen českým Němcům dynastický cit, který byl jen politickými agitacemi utlumen a na scestí sveden, zase se probudil.“⁸³

Veškeré naděje a touhy spojené s pobytem korunního prince v Praze vkládá autor článku do posledního odstavce. „*Největší význam trvalého usídlení korunního prince Rudolfa v Praze spočívá v tom, že takto skutkem se projevuje, kterak národům rakouským konečně svítá záblesk lepší budoucnosti. Rovné právo všech národů, nikoliv nadvláda jednoho nad ostatními: to prohlašuje mocnár, an' ustanovuje Prahu za stále bydliště svého dědice.*“⁸⁴ Není jasné to, zda si vůbec tito nadšení vlastenci uvědomovali, jak naivní tyto touhy a naděje jsou. Vždyť samotný Rudolf byl zásadním odpůrcem nacionalismu. A Slovanů se nezastával z národnostních pohnutek, ale proto, že považoval slovanský prvek za jeden ze stabilizátorů říše. Snažil se ze všech sil prosazovat lásku k Rakousku, pocity příslušnosti k zemi, nikoli k jednotlivým národům. Ačkoliv se Rudolf s českými vlastenci shodoval v představách, že by jednotlivé národy neměly býti znevýhodňovány a upřednostňovány, měli čeští politici a korunní princ naprosto jinou představu, jak tohoto stavu dosáhnout. Čeští vlastenci požadovali právo na sebeurčení vlastního národa, kterých se dočkali ve formě národnostních ústupků ze strany Taffeeho vlády, avšak Rudolf naopak tvrdil, že tyto ústupky pouze vystupňují nacionalistické cítění a připraví tím rozpad Rakousko-Uherska.⁸⁵ České požadavky dle Rudolfa spíše ohrožovaly jednotu a stabilitu říše.

O slavném sňatku přinesly zprávu snad všechny tehdy vycházející noviny, deníky i všelike příležitostní tisky. Jediným rozdílem bylo, že jednotlivá periodika přikládala této události odlišnou důležitost. Národní listy píší o Rudolfově sňatku pod titulkem „Slavnosti za příčinou sňatku korunního prince“ až na druhé stránce, ale již den předem vyšel komentář „Radostný den dynastie habsburské“, ve kterém jsou naznačen příměr českého národa a Belgie – tedy opět se potvrzuje, že jsou-li s Rudolfovou osobou spojeny nějaké politické touhy a cíle českého národa, objevuje se článek na titulní stránce. U Českých novin se sice zpráva o sňatku objevuje už na titulní stránce („Slavnosti sňatku králeviče Rudolfa s princeznou Stefanií), ale ani jeden z obou deníků nemůže konkurovat německy psané Bohemii, kde je sňatku korunního páru věnována celá titulní stránka, jež je dokonce slavnostně orámovaná. Avšak i Bohemie se z velké části omezila na barvitě líčení svatby a jejích oslav. Titulní stránka loajálnímu Pražskému denníku také patří pouze této slavnostní události, avšak titulní stránka také není nijak vyzdobená. Denník velebí jak korunního prince,

---

⁸³ České noviny, 12. 5. 1881

⁸⁴ Tamtéž

⁸⁵ Hamanová Brigitte, Rudolf Habsburský, princ rebel, Vídeň 2005, str. 146

tak i jeho mladou manželku „*vynikající jak šlechtností ducha, tak dobrotou srdce i krásou tělesní*“⁸⁶ Poukazuje také na to, jakou je Praze ctí, že si ji korunní pár zvolil za své sídelní místo. Na dalších stranách pak spíše popisuje jednotlivé události a k slavnostem pořádaným v Praze jen dodávají, že nebyly tak velkolepé jak je zvykem, avšak jen proto, že si je chce Praha nechat až na slavnostní příjezd korunního páru. „*Méně okázalá, ale neméně srdečná byla oslava, jakou hlavní město české k počtě sňatku korunního prince uspořádalo, zůstávají si až k době příjezdu vznešených novomanželův rozvinuté stejné okázalosti, jaká je byla včera ve Vídni obklopovala.*“⁸⁷

8.3. Slavnostní uvítání novomanželů

„*Zmatek nad zmatek a déšť, samý déšť!*“⁸⁸

„*Ve vzduchu všechny druhy dešťů, na zemi všechny druhy bláta a v obličejích všechny druhy zklamání.*“⁸⁹

Jak již avizovaly České noviny, začali se Pražané intenzivně připravovat na slavnostní příjezd novomanželů. Příjezd a uvítání korunního páru v Praze s sebou od počátku nesl – pro český národ – důležitou symboliku. To, že budoucí císař se svou manželkou spočinou v prvních letech svého života v Praze – v srdci království českého – bylo chápáno jako nevýslovná čest a byla opět spojována s lepší budoucností českého národa. Avšak nikdo netušil, jak moc bude příjezd korunního páru nakonec komplikovaný a plný zmatků.

Příjezd novomanželů byl naplánován na 25. května, avšak ve stanovený den vypukl v Praze zmatek, o kterém podávají podrobné zprávy jak Národní Listy, tak České noviny. Den před plánovaným příjezdem bylo pražské obyvatelstvo překvapeno vylepováním malých plakátů, na kterých místodržitel baron Weber oznamoval, že z důvodu onemocnění princezny Stefanie korunní pár do Prahy ve stanovený den nepřijede. Depeše hraběte Taaffeho zněla následovně: „*Její císař. A král. Výsost nejjasnější paní korunní princezna arcivévodkyně Stefanie nemůže pro unavení a chorobu před uplynutím několika dnů do Prahy odcestovati.*“⁹⁰ Avšak i přes tuto zprávu začali úřední zřízení vylepovat plakáty s původním programem na slavnostní dny 25. – 29. května, z čehož lidé nakonec usoudili, že korunní pár přeci jen přijede. Další plakát, který se objevil o něco později – plakát pukrmistra měst pražských – už

⁸⁶ Pražský denník, 10. 5. 1881

⁸⁷ tamtéž

⁸⁸ Národní listy, 25. 5. 1881

⁸⁹ Národní listy, 26. 5. 1881

⁹⁰ Národní listy, 25. 5. 1881

informoval o definitivním odkladu uvítacích slavností. Tato zpráva však přišla pozdě a do Prahy se tou dobou ubíraly tisíce lidí z dalekého i blízkého okolí, aby přivítaly budoucího císaře a císařovnu. Tito hosté vůbec neměli ponětí o tom, že jedou do Prahy nadarmo. Na vině byla také skutečnost – což Národní listy velmi ostře kritizují – že purkmistr nedal o dané zprávě včas vědět českým politickým deníkům, které mohly včasnou zprávou varovat hosty, aby do Prahy zbytečně nejezdili. O změně ve slavnostním programu informoval totiž pouze Prager Zeitung, který dle slov Národních listů nikdo nečte.

„Přípravy k uvítání korunního prince, jež nalézaly se již od několika dnů v plném proudu, dostoupily minulý pondělek vrcholu. Kamkoli se člověk ohlédl, všude pracovali čalouníci, ozdobníci, zahradníci, všude samá zeleň, girlandy, festony, prapory a korouhve. – a druhého dne za to za všechno – NIC! Nejsmutněji na věc pohlíželi kuchaři a kuchařky. Zásobárny plné od podlahy až ke stropu, spousty hovězího, vepřového, telecího, masa, kuřat...“⁹¹ Takto komentovaly nastalou situaci Národní listy. Do toho všeho navíc přišlo a děšť ničil dekoraci a smýval barvy: *„Včerejší děšť spláchl z nich částečně již původní barvu a potvrvá-li nynější počasí, splynou veškeré „národní barvy“: české, rakouské i belgické v jednu: v barvu špinavou.“⁹²* Národní listy litovaly, že u dané příležitosti nebyly připraveny alespoň nějaké slavnosti národní, které by odškodnily venkovské hosty. Nakonec se konala alespoň národní slavnost u příležitosti otevření opatrovny princezny Stefanie v Holešovicích.

Zmatek ohledně uvítací slavnosti korunního páru měl i nadále pokračovat. 31. května bylo stanovené nové datum příjezdu Rudolfa a Stefanie, a to na 8. červen. Tato zpráva však byla provázena vlastnoručním listem Františka Josefa I., v němž žádal, aby bylo vzhledem k princeznu zdraví upuštěno od slavnostních oslav korunního páru. Tato zpráva způsobila obrovské pozdvižení a ihned se začaly šířit pověsti, že za vším stojí německá a maďarská politika, která se obává, že by se chystané slavnosti změnily v demonstraci za českou státoprávní autonomii. Národní listy na to konto píší: *„Obíhají od několika dnův pověsti, že centralističtí a dualističtí nepřátelé našeho národa – Němci a Maďaři vlivem svým v radě koruny zmařili připravované pražské slavnosti. Chtěli nám prý zase jednou osvědčiti starou svou nesmiřitelnou zášť. Chtěli dát políčkem našemu národu, neboť jim stále jde jen o to, aby snížili království české na pouhou děvku své zvůle, na pouhý berní okres Cislajtánie a vojenský obvod na odvádění rekrutův.“⁹³* Národní listy však vzápětí těmto zvěstem odmítají věřit. *„My ze své strany považovali bychom zmaření pražských slavností, kdyby vycházelo*

---

⁹¹ Národní listy, 25. 5. 1881

⁹² Tamtéž

⁹³ Národní listy, 1. 6. 1881

*z politických důvodů, za politováníhodné pochybení, v němž však při známém politickém instinktu, který pro dynastické interesy panuje při dvoře, naprosto nevěříme.*⁹⁴ A dále trochu sebelítostivě pokračují: *„Máme spíše za to, že příčinou zmaření jest skutečně churavost korunní princezny. Outlá a spanilá tato paní nádherně a slavně byla uvítána ve Vídni a v Pešti, v obou to sídelních residencích obou polovic říše, tím vyčerpána její síla, pro Prahu outlé její síly více nedostačují.*⁹⁵

Ve výše zmíněném článku, kvůli kterému bylo číslo Národních listů zabaveno, se dočítáme o tom, jak nevděčně je s českým národem zacházeno, přestože loajalita obyvatel českého království a jeho úcta k dynastii je velmi hluboká a za poslední roky jasně prokazatelná. *„Ač dávno přestali jsme býti národem Husovým, ve Vídni nepřestali k nám nedůvěřivě pohlížet co k potomkům Husitův. V tom se podstatně klamali. A jestliže i dynastické kruhy pokládaly náš národ za nespolehlivý, ač z něho rekrutovaly téměř veškeré své nejoddanější a nejzpůsobilejší úřednictvo – oddávaly se omylu na svou škodu. Mohlo se o nás spíše říci, že jsme ..., tj. věrni až do potupy. /... / Byly jsme věrni a synové naši sloužili státu neúčinněji, i když se s námi nenakládalo právě nejlépe*⁹⁶ Autor dále pokračuje a zdůrazňuje loajalitu českou i na zahraničních událostech: *„A jestliže za příčinou korunního prince a jeho choti lojalní oddanost k dynastii po celé týdny byla činna, aby se veřejně a okázale osvědčila, musely zejména dvorní kruhy z ní býti potěšeny, ony se z ní musely těšiti tím více v době, která není právě příliš příznivá monarchickým interesům, v době, kde dosavadní přední representant dynastického principu v Evropě, kde sám velmocný car není bezpečen svého života ve vlastní residenci!*⁹⁷ Komentář naráží na atentát, který byl spáchán 1. března téhož roku na cara Alexandra II. Tento čin provedla tajná organizace Narodnaja volja, která se snažila odstranit cara a vyvolat revoluci. *„- Dvorní kruhy krom toho mohou a musí znáti důležitý význam této lojality v státu rakouském, v němž právě dynastie jest hlavní páskou, která spojuje národy a země tak rozmanité, tak různé.*⁹⁸

Od chvíle, kdy bylo úředně oznámeno odročení slavnostního příjezdu korunního páru do Prahy, stěžovaly si i České noviny na to, s jakým nevkusem se tyto věci děly. Stejně jako Národní listy upozorňovaly na skutečnost, že o tak důležité zprávě byly zpraveny pouze německy psané noviny Prager Zeitung. Také kritizovaly plakáty, kterými se odročení slavnosti oznamovalo *„Plakáty tyto vzbuzovaly všeobecné udivení, ohlašovaly zpravu tak*

---

⁹⁴ Národní listy, 1. 6. 1881

⁹⁵ Tamtéž

⁹⁶ Tamtéž

⁹⁷ Tamtéž

⁹⁸ Tamtéž

*důležitou aniž byly pověřeny podpisem místodržitele, purkmistra, nebo policejního ředitele a mimo to byly vydány jazykem pouze německým. ... Pan dvorní rada potvrdil tím nepřímou, že se na české obyvatelstvo nikdo ani nevzpomněla a vůbec k němu zřetel vzat nebyl.*⁹⁹

Jako reakci na zprávu, že si korunní pár pro nemoc princezny nepřeje žádné uvítací slavnosti, napsaly České noviny komentář, ve kterém poukazují na to, že na konto českého národa dochází k určitým posměškům ze strany Vídně: *„O příjezdu císařských novomanželů do Prahy a společného ruchu, který za příčinou změny slavnostního programu v Praze panuje, telegrafují a píší (nečitelné slovo) do vídeňských listů zprávy tak prolhané a sobě odporující, že na první pohled vidíme v nich onen tajný záměr bídných pisálků, kteří si vymýšlejí tendenční zprávy, jimiž by národ náš a zejména obyvatelstvo Prahy na veřejnosti zhanobili a nenávist jistých kruhů proti němu popudili.*¹⁰⁰ České noviny vyzývají čtenáře, že v případě, že by byly pražské slavnosti kvůli princeznině chorobě opravdu změněny *„opřítí se musíme co nejdůrazněji proti tendenčním lžím a výmyslům ústaváckých křiklounů novinářských, kteří i tohoto případu vykořistili pro své záměry na potupu českého národa.*¹⁰¹

Na podruhé stanovené datum se už nemuselo dále posouvat. Korunní pár přijel do Prahy 8. června. Jejich příjezd byl skutečně mnohem skromnější, než na jaký byla Praha zvyklá, ale i tak se v Českých novinách dočteme, že přes úřední zákaz oslav *„osvědčilo obyvatelstvo královské Prahy jako už tolikrát lásku a oddanost svou k rodu panovnickému, když oslavilo důstojným, ba nad očekávání skvělým způsobem vjezd budoucího českého krále a jeho vznešené choti do hlavního města Čech.*¹⁰² Praha vyměnila deštěm poničenou výzdobu a zářila barvami říšskými, českými i belgickými. Toho večera bylo hlavní město slavnostně nasvíceno a korunní princ k radosti přihlížejících sedl do kočáru a projel hlavní pražské třídy. Oba manžele potom mohli obyvatelé Prahy vidět o den později, když se projížděli městem. Korunní pár byl všude slavnostně vítán. *„Projížďka tato stala se předmětem živých rozprav v soukromí, na ulicích i ve veřejných místnostech“*, konstatoval tisk a s uspokojením zaznamenal, že *„princezna jest dáma sličná, svěží a květoucí.*¹⁰³

V době mezi plánovaným datem příjezdu korunního páru a datem skutečným se v novinách objevovaly všelike inzeráty, kde chytří podnikatelé nabízeli své zboží, které spojili s korunním párem. Sňatku například hbitě využil podnikatel Bösendorf: *„Za příčinou sňatku Jeho c. k. Výsosti korunního prince Rudolfa s princeznou Štěpánkou vyšla mým nákladem*

---

⁹⁹ České noviny, 25. 5. 1881

¹⁰⁰ Tamtéž

¹⁰¹ Tamtéž

¹⁰² České noviny, 9. 6. 1881

¹⁰³ Rak Jiří, rukopis, 2010, str. 5

*Upomínka na 10. květen 1881 s podobiznami vysokých novomanželů dle nejnovější fotografie a v nejelegantnější úpravě. Zmíněná hudebnina obsahuje hymnu belgickou a rakouskou, obě v úpravě pro piano nepříliš těžké, ale přece efektní.*¹⁰⁴ Další podnikatelé využili očekávaných slavností: „*K nastávajícímu zavítání JJ. c. Výsostí do Prahy doporučuje ct. Obecenstvu závod optický a mechanický K. Wettruba a Kalaš v Karlíně, Králova třída, svůj hojně zásobený a znovu zřízený sklad velkého optického a mechanického zboží za ceny velmi snížené, jako: kukátka všeho druhu, skřipce a brejle patentované, vlastní výroby, zdravotní okuláry proti slunci, ...*“¹⁰⁵ a nakonec inzerát, který mohli hosté v Praze pravděpodobně nejvíce využít: „*Největší výběr velezdařilých olejových barvotisků vůbec jakož i podobizen Jeho císaře. Výsosti korunního prince Rudolfa aj. kr. V. princezny Stefanie každé velikosti ve skvostných zlatých barokových rámcích v ceně po 4-40 zl. za pár doporučuje E. Weila nakladatelství, knihkupectví a obchod s obrazy.*“¹⁰⁶

8.4. Návštěva Národního divadla

Jak již avizovaly České noviny, byly oslavy spojené s příjezdem korunního páru do Prahy spojeny také se slavnostním otevřením Národního divadla, jehož se měli oba manželé také zúčastnit. Datum otevření Národního divadla byl stanoven na 11. června. Dlouholetý člen Národního divadla a jeho pozdější ředitel F. A. Šubrt na to konto konstatuje, že „*sňatek královny Rudolfa s princeznou Stefanií belgickou posloužil velice rychlému dokončení Národního divadla. Nebýtí ho, byly by práce v Národním divadle dojístá se protáhly alespoň o jeden rok.*“¹⁰⁷ Stejněho názoru jsou i České noviny, když konstatují: „*Včera nadešel okamžik, na nějž po dlouhá léta čekali toužebně všichni vlastenci čeští, urychlen jsa slavnostmi, které královská Praha strojí příštímu panovníku při jeho sňatku.*“¹⁰⁸ Slavnostního otevření se nakonec zúčastnil pouze Rudolf. Korunní princ a jeho družina byli uvítáni již před samotnou budovou divadla a provolání slávy pokračovalo i poté, co v doprovodu s místodržitelem a nejvyšším maršálkem vstoupil do královského lože. Tyto běžně nepřístupné prostory popsaly hrdě Národní listy: „*Jak známo, jest schodiště ke královské loži,*

---

¹⁰⁴ Národní listy, 27. 5. 1881 – odpolední vydání

¹⁰⁵ Národní listy 27. 5. 1881

¹⁰⁶ Tamtéž

¹⁰⁷ Rak Jiří, rukopis, 2010, str. 6

¹⁰⁸ České noviny, 12. 6. 1881

jakož i salón i lože sama, nejnádhernejší částí Národního divadla a můžeme říci, že podobného pohodlí a nádhery není v nižádném divadle jiném pro členy panujících rodů.“¹⁰⁹

Na začátku slavnostního prvního představení zazněly intrády, poté rakouská a belgická hymna, v jejímž závěru se zjevil živý obraz korunního prince a Stefanie, Čechie a dvou géniů. Teprve poté byla dávana Smetanova Libuše. Po prvním jednání přijal Rudolf architektka profesora Zítka a autora Libuše Bedřicha Smetanu. „Vyslovil se s velikou pochvalou o nádheře Národního divadla a zpomenul doby, kdy co jinoch navštívil poprvé staveniště divadelní. Smetanovi vyslovil svůj obdiv a své uznání.“¹¹⁰ V polovině druhého jednání pak princ i se svou družinou divadlo opustili. Avšak ještě než odešel, oslovil intendanta Škardu se slovy: „Národní divadlo jest překrásné, máte velmi dobré zpěváky a mohutné sbory. Představení líbilo se mi velmi.“¹¹¹ Poté Rudolf údajně slíbil, že s chotí dorazí do Národního divadla častěji.

8.5. 1883 – Narození dcery

V roce 1883 přišla princezna Stefanie po dlouhém a napjatém očekávání konečně do jiného stavu. Mladý manželský pár vyjádřil svou náklonnost Čechám tím, že ještě nenarozené dítě, o kterém oba doufali, že bude syn, nazývali něžně Václav.¹¹² Nakonec se však po dlouhém a namáhavém porodu narodilo děvčátko, které dostalo jméno Alžběta, Marie, Jindřiška, Stefanie, Gisela. V rodinném kruhu ji však přezdívali Erzi.

Snad právě proto, že prvorozené dítě korunního páru byla dcera a nikoli syn – dědic trůnu – věnoval se tehdejší tisk této události spíše povšečně. Samozřejmě se všude objevily zprávy o narození malé Alžběty, ale nebyly spojovány s žádnými politickými či jinak zajímavými úvahami. Tehdejší tisk se spíše omezil na ryze informativní a popisnou funkci. Čtenáři se dozvídají informace o porodu, který trval celou noc, o zdravotním stavu matky i dítěte, o výzdobě Prahy, která se opět zahalila do barev českých, rakouských i belgických a kde se oslavovalo nejen okázalými slavnostmi a velkolepým osvětlením Prahy, ale také zakládáním dobročinných nadací. České noviny přidávají směrem k těmto slavnostem následující komentář: „*Jest v tom zajisté velevýznamný politický moment, neboť co děje se takřka ze vnitřního pudu, ukazuje, že národové rakouští při všech neshodách v jednom se*

---

¹⁰⁹ Národní listy, 12. 6. 1881

¹¹⁰ Tamtéž

¹¹¹ Národní listy, 12. 6. 1881

¹¹² Hamannová Brigitte, Rudolf Habsburský: princ rebel, Vídeň 2005 str. 174

*naprosto shodují, v oddanosti k panovnické rodině, ve které spatřují zabezpečení svých nejdůležitějších zájmů.*¹¹³

Národní listy pak ještě zaznamenaly projev starosty Sboru obecních starších T. Černého, který u této příležitosti navrhl založení fondu na podporu chudých novorozenců a jejich matek před porodem i po porodu, jenž by měl nést jméno arcivévodkyně Stefanie. „*Má-li které město ještě obzvláště příčiny těšiti se z radostné této události, jest to zajisté město naše, které si J. císař a král. Vys. Se vznešenou svou chotí od prvního počátku, když sňatek manželský uzavřeli, vyvolili za své sídlo.*“¹¹⁴ Neopomenul připomenout T. Černý ve svém proslovu.

8.6. Rudolfinum

„Na břehu stříbropěnné Vltavy, která omývá velikolepé budovy Národního divadla, vypíná se nyní pod Karlovým mostem neméně nádherná budova, věnovaná taktéž umění, dům umělců Rudolfinum zvaný po jasném nástupci trůnu Jeho císař. Vysosti korunním princem Rudolfovi.“¹¹⁵ Budovu Rudolfinum nechala zbudovat u příležitosti 50. výročí svého založení Česká spořitelna. Proč byl budoucí dům umělců pojmenován právě po korunním princem, není tak těžké odhadnout, přečteme-li si následující citát převzatý z krátkého pojednání o životě a smrti korunního prince Rudolfa, které vyšlo krátce po jeho smrti: *Že miloval kralevič náš přírodovědy, jest všeobecně známo. Dne 30. května 1884 odevzdala filosofická fakulta vídeňské univerzity kraleviči Rudolfovi diplom čestného doktorství. Byl přítelem všech umění, soustřeďoval na hradě muže učené a podporoval práci i snahy jejich, sám pak malířstvím a sochařstvím se zabýval a tak skýtal naději, že bude mocným a dobročinným ochráncem krásných umění, podporou vědy a šířitelem pravé vzdělanosti.*“¹¹⁶ Ačkoli je zřejmé, že tehdejší tisk zvláště po princově smrti pohlížel na jeho osobnost spíše idealisticky, je zřejmé, že autor naráží na určitou podobnost korunního prince se svým jmenovcem, císařem Rudolfem II., který se také proslavil tím, že byl milovníkem vědy a umění. To, že se Rudolf zajímal o přírodní vědy, je a bylo všeobecně známo. Nejen, že se na tom shodují Rudolfovi životopisci, ale sám Rudolf ve vědecké oblasti, zvláště v ornitologii a zeměpisu, odborně publikoval. Jeho talent nebyl neznámý ani autorovi výše zmíněného pojednání *„Kralevič Rudolf vynikal důkladným a všestranným vzděláním, jehož se mu dostalo od mužů vědou i vychovatelstvím proslulých. Jsa přírodou obdařen nadáním, vynikl kralevič i v literárním*

¹¹³ České noviny, 4. 9. 1883

¹¹⁴ Národní listy, 4. 9. 1883

¹¹⁵ Pražský denník, 8. 2. 1885

¹¹⁶ Život a smrt J. c. Vys. korunního prince Rudolfa, Praha 1889 (autor neznámý)

*tvoření na spisovatele, jehož díla snesou i přísnou kritiku.*¹¹⁷ Rudolfinum bylo nazváno po princovi pravděpodobně proto, že se česká intelektuální společnost domnívala, že se z Rudolfa stane velký mecenáš vědy a umění (jakým byl koneckonců i císař Rudolf II).

Slavnostní otevření Rudolfinu se konalo 7. února roku 1885. U této příležitosti bylo v tisku zmíněno, že v Praze dosud chyběly umělecké prostory tohoto druhu. Chvála krásy a monumentálnosti Rudolfinu se prolíná všemi komentáři směřujícími k slavnostnímu otevření domu umělců. Korunní princ Rudolf se však slavnostního otevření bohužel osobně neúčastnil, čehož tisk také mnohokrát politoval. *„Slavnost otevření dala se bez přítomnosti korunních manželů, kteří za příčinu churavosti v nynější době zimní k ní do Prahy zavítati nemohli, leč na jaře přibudou do Prahy Jejich cís. Výsosti schvalně do Prahy, aby si prohlédli budovu, která nese jméno po jasném ochránci věd a umění korunním princí Rudolfovi.*¹¹⁸ K mému překvapení se komentáře při příležitosti otevření Rudolfinu víceméně obešly bez zmínek o osobnosti korunního prince či jiných politicky laděných článků, což může být následek princovi neúčasti na slavnosti.

9. Ohlasy na smrt korunního prince (30. 1. 1889)

*„Hrad nadějí se pjal do výše,
My o budoucnu zlatém snili,
Prst boží pokynul a nám tu jen
Ze skvělých budov trosky zbyly....“¹¹⁹*

„Korunní princ Rudolf vlastní rukou nasadil smrtící hlaveň na své skráně, černý démon stiskl spoušť a život mladého dědice jedné z nejkrásnějších říší světa mžikem byl zničen!“¹²⁰

9.1. Korunní princ Rudolf mrtev.

Dne 31. ledna 1889 byla česká veřejnost šokována nečekanou zprávou o smrti korunního prince Rudolfa. „Korunní princ Rudolf mrtev!“ zněla šokující zpráva na titulní stránce Národních listů. Korunní princ – „pýcha a naděje Rakouska“ – již nežije. *„O čem dnes mysliti a uvažovati, nežli o truchlozvěsti, která náhlostí i omračným dojmem blesku otrásla včera po třetí hodině odpolední srdcem země české.“¹²¹* Vzhledem k tomu, že české noviny

¹¹⁷ Život a smrt J. c. Vys. korunního prince Rudolfa, Praha 1889 (autor neznámý)

¹¹⁸ Pražský denník, 8. 2. 1885, příloha

¹¹⁹ Světozor, 8. 2. 1889, str. 142

¹²⁰ Národní listy, 2. 2. 1889

¹²¹ Národní listy, 31. 1. 1899

přejímaly zprávy z Vídně, byly informace o princově smrti úmyslně dezinformovány. Proto se nejprve uvádí, že příčinnou smrti byla mrtvice, která ho ranila na loveckém zámečku v Mayerlingu. „... Když honební společnost dnes ráno shromáždila se a korunní princ nepřicházel, došla na sdělenou poptávku žalostná zpráva, že korunního prince není víc, že ranila ho mrtvice“¹²² Avšak podezření o tom, že jsou některé informace zatajovány, vyvstává již v tomtéž čísle Národních listů, protože časový interval mezi smrtí a informováním veřejnosti byl nečekaně dlouhý. „O způsobu a příčinách smrti vědělo se ovšem velmi málo, ale za to kolovalo tím více pověstí a domněnek, kteréž v Vídni do všech konců říše se rozletěly šifrovanými depešemi.“¹²³ 1. února, v odpoledním vydání Národních listů, se objevila první zpráva o střelné ráně na princově hlavě, která svědčila o tom, že si princ v pominutí smyslů sáhl na život: „Rána rozpoznána jako střelná, a hned vedle lože po pravici nalezal se vystřelený revolver. Poloha zbraně nezůstavovala žádné pochybnosti, že usmrcení stalo se vlastní rukou. ... Nemůžeme slučeti, že mnohé osoby v okolí jeho Výsosti pozorovaly na něm v posledních nedělích četné známky chorobného nervového rozčilení, takže třeba trvati při domněnce, že strašná tato událost je následek kožitého pomatení mysli.“¹²⁴ Teprve 3. února pak byla zveřejněna lékařská zpráva, která sice jasně konstatovala sebevraždu, nezapomněla však upozornit na jisté patologické známky na princově mozku, které „dle zkušenosti jsou ve spojení s nepravdělným stavem duševním a opravňují tudíž k domnění, že čin stal se v stavu pomatenosti duševní.“¹²⁵ Prvotní zatajování okolností princovy smrti vedlo k tomu, že se začaly šířit nejrůznější pověsti a fámy, jejichž vyvrácení se mnohdy nedaří dodnes. Samotný František Josefa I. neměl na zatajování informací žádný vliv, protože jemu samotnému byly zprávy o synově smrti podávány zkresleně. Vinu dávají Národní listy po právu vídeňskému dvoru a píší: „A přece pravda jest pohříchu jedna: že korunní princ sáhl si na život. Jest to pravda nejstrašnější a nic nemůže býti bolestnějšího a krajnějšího nežli její přiznání. Již pro tento heroismus zasluhuje těžce zkušný císař všechny sympatie, které vždy určitěji a určitěji se seskupují v celém lidu kolem jeho osoby.“¹²⁶

Čtenáři celé monarchie byli podrobně informováni nejen o přípravách pohřbu, vystavení Rudolfova těla („Dovídáme se, že rakev bude uzavřena prý skleněným příklopem. Ti kterým dnes povolen mimořádně přístup vypravují, že v pološeru komnaty nelze dobře tahy zesnulého rozeznati. Hlava leží také příliš nízko a tedy v rakvi hluboko, což ostřejšímu

---

¹²² Národní listy, 31. 1. 1899

¹²³ Tamtéž

¹²⁴ Národní listy, 1. 2. 1889, odpolední vydání

¹²⁵ Národní listy, 3. 2. 1889

¹²⁶ Národní listy, 4. 2. 1889

pozorování brání.¹²⁷), o smuteční výzdobě kapucínského kostela či reakcích císařské rodiny, ale také o nejrůznějších pikantnostech, které s nešťastnou událostí souvisely. Příkladem jsou mnohá pojednání o princově zdraví („*Mnohdy ovšem se stávalo i tehdy, když korunní princ byl v nejlepší přátelském rozhovoru, se zdálo, jakoby vysokým, jasným jeho čelem přelétl stín. Tu uvázl v řeči, oči upřely se v neurčitou dálku, sklonil pak ušlechtilou svoji hlavu, která byla jinak zvyklá přísnému vojenskému držení.*“¹²⁸), „*Před lety byl korunní princ náruživým kuřákem. Ve své pracovně měl stále po ruce bedničky různých doutníků, obliboval si zejména velká, tmavá, silná havanna. Ti, s nimiž důvěrněji se stýkal a jimž také svoje doutníky nabízel, nejednou ho upozorňovali, že y se měl vzdáti tak silného kouření.*“¹²⁹) o zámečku v Mayerlingu nebo o dalším následníku rakousko-uherského trůnu, která byla na denním pořádku. Do tehdejšího tisku se však nedostaly žádné zprávy o tom, že v Mayerlingu spolu s Rudolfem přišla o život ještě jedna osoba, a to Mary Vetserová. Ačkoliv se ve Vídni šířily zvěsti o dívčině smrti, bylo mlčení o její mrtvole nalezené vedle těla korunního prince v Mayerlingu oficiálně zachováváno až do zániku monarchie v roce 1918.¹³⁰ Tisk se také zabýval dopisy na rozloučenou, které po sobě Rudolf zanechal. Národní listy z 5. února se zmiňují o listu, který Rudolf zanechal na rozloučenou svému otci, a ve kterém „*princ prosí dojemnými slovy o odpuštění, že samovolně z života odchází.*“¹³¹ Ve skutečnosti však Rudolf svému otci žádný dopis nezanechal.

Zprávy o smrti korunního prince Rudolfa se samozřejmě staly hlavním tématem snad všech periodik vycházejících v monarchii, a to nejen proto, že nečekaně zemřel následník trůnu, ale hlavním důvodem vytrvalého zájmu tisku o tragickou událost byly hlavně nejasné okolnosti princovy smrti. V Národních listech se tyto zprávy objevují nejprve na titulních stránkách, později na stránkách dalších, a to jak v dopoledních, tak v odpoledních vydáních. 6. února se pak opět na titulní stránce objevují zprávy z princova pohřbu, který se konal předešlého dne. I přes tuto tragickou událost nevycházejí Národní listy v černém rámečku, jak tomu bylo po smrti Ferdinanda Dobrotivého, kdy titulní stránka vydání z 30. června patřila pouze zprávě o smrti „*Jeho Veličenstva korunovaného krále českého a uherského*“¹³². Naopak Bohemia přináší první zprávu o smrti následníka trůnu v černém rámečku s ozdobným nadpisem „Kronprinz Rudolph †“. Další vydání až do 6. února jsou vždy na titulní stránce uvedeny tímtéž nadpisem v černém rámečku.

---

¹²⁷ Národní listy, 4. 2. 1889

¹²⁸ Národní listy, 1. 2. 1889

¹²⁹ Tamtéž

¹³⁰ Hamannová Brigitte, Rudolf Habsburský: Princ rebel, Vídeň 2005, str. 472

¹³¹ Národní listy, 5. 2. 1889

¹³² Národní listy, 30. 6. 1875

9.2. Rudolf a český národ

Smrt korunního prince zasáhla české země tím více, že s jeho osobností byly již od počátku spojovány naděje na realizaci státoprávních požadavků. „*Troufáme si aspoň tlumočiti city národa našeho v této chvíli, vzpomínáme-li, kterak zvěčnělý korunní princ Rudolf jevíval se býti národu českému v trudech jeho utrpení a jeho zápasů nejednou jakoby poslem a slibným zvěstovatelem dnův lepších, proměny utěšlivější v osudech našich a zaslíbením vítězství spravedlivé, velké věci naší.*“¹³³ Je však opět třeba připomenout, že s princovou osobností byly tyto touhy spojovány marně. Na dalším příspěvku Národních listů, jež ve stručnosti rekapituluje Rudolfův život, lze snadno dokázat, jak se čeští vlastenci mýlili: „*Dnem 1. srpna roku 1878 příchod jeho zvěstoval národu českému opět novou dobu: konec to libovlády německé levice nad námi a počátek „éry smiřovací“ éry Taaffeovy.*“¹³⁴ Jak již jsem se zmínila výše, Rudolf zásadně vystupoval proti Taaffeho usmiřovací politice, která dle jeho názoru vedla Rakousko-Uhersko k rozpadu. Národní listy však neztrácejí naději, a touhu po uspokojení národně-politických přání neopomínají zmínit ani u této příležitosti: „*Neuspokojený dosud na vyrovnání státoprávní i ústavní čekající národ český udeřuje truchlověst o smrti králeviče našeho. Národ český halí se ve smutek, ale skrze temný závoj protivenství spatřuje jitřenku dnův svých lepších ku blahu říše i dynastie těžce zkoušené.*“¹³⁵

Naděje, které do Rudolfa vkládala česká státoprávní politika, připomněl v nekrologu také časopis Světozor: *Mezi námi trávil nejbláženější dobu svou, osvojil si důkladně náš jazyk, znal a miloval klenot naší země, Prahu s majestátním královským hradem jejím, znal i český kraj. Mluvila k němu historie naše, mluvila k němu i naše přítomnost obrazy českého venkova. ... A znaje naši historii i naši přítomnost, náš kraj a lid, musil nám rozuměti. Ký div tedy, že naděje naše mohutněly a tvořily představy nejkrásnější.... A tu přijde nenadálá, ohromující zvěst, že není ho více...Jasně představy prchají zaplašeny děsným hrůzným obrazem katastrofy Mayerlinské.*“¹³⁶

Národní listy vytýkají některým dalším listům, že princovu smrt využívají ve svůj prospěch, když tvrdí, že byl jejich straníkem. Upozorňují na to, že určité kruhy litují nenadálého úmrtí korunního prince pouze z toho důvodu, že přišly o cenného straníka. „*Kdo nad mrtvolou jeho želí toliko ztrátu politického straníka, rouhá se jeho památce a zkaluje ji*

---

¹³³ Národní listy, 31. 1. 1889

¹³⁴ Tamtéž

¹³⁵ Tamtéž

¹³⁶ Světozor, 8. 2. 1889

v srdci národův rakouských.“¹³⁷ V odpoledním vydání ze dne 6. února litují, že s princem odešla z vyšších kruhů, kde se rozhoduje o rakouských národech, také myšlenka liberalismu a pokroku.

Veřejnost krátce po Rudolfově smrti projevovala soustrast zvláště nešťastnému otci. Národní listy při této příležitosti otiskly tento poetický komentář: „*Jako štěstí a bolest národů jsou štěstím a bolestí císaře a krále, tak štěstí a bolest císaře a krále je štěstím a bolestí národů. Slzy kanou s trůnu a vzněcují v myslích národů rakouských žár posvátného soucitu. Neštěstí sblíží více ještě císaře s národy. Ono je s trůnem sdružuje a slučuje v nerozdílný celek, před nímž musí ustoupiti škodolibost nepřátel a také národ český cítí dnes bít v sobě srdce svého krále v této vzájemnosti a pospolitosti najdiž císař a král potěchu a sílu ve svých úkolech a povinnostech. Málo je v dějinách vzorů, že by tak šlechetná vůle, tak řídká svědomitost na (nečitelné slovo) byla stíhána tolikerou zlobou a nepřítel sudiček; avšak čím větší je neštěstí, tím dražší je král svým národům. ... Výše trůnu je zahalena v mracích, když vrchy jsou v chmurných mlhách, deště v nížinách a tak dnes národové a jejich zástupcové pláč se svým panovníkem. Kéž pláč ten jest úrodnou vláhou pro lepší budoucnost. Necht' po deštích a bouřích minulosti a přítomnosti zasvitne národům rakouským jasný zážeh paprskový nezacloněného slunce štěstí.*“¹³⁸ Vyjádření smutku a soustrasti císařské rodině se často spojují s výzvou o urovnání národnostních poměrů v říši. Bohemia již dokonce v jedné z prvních reakcí na princovu smrt reaguje dosti ostře na to, že národnostní třenice umlčila až taková událost jakou je smrt korunního prince. Bohemia zdůrazňuje bolest jako jednotící prvek. Píše, že tam, kde je třeba útěchy, utichají i spory. Tyto tísnivé hodiny umlčily národnostní spory a hlasité hádky politických stran. V žalu si národy monarchie podávají ruce, aby se spojily. Avšak za jakou cenu? Této jednotě musel být obětován jediný syn císařských rodičů.¹³⁹

Za odcitování ještě stojí poetický nekrolog z pojednání o životě a smrti korunního prince, kde neznámý autor nejenže poukazuje na vztah k princovi, ale také soucítí s císařovým smutkem a utěšuje ho oddaností národů rakouských: „*Přestalo tlouci srdce šlechetné, k němuž lnuli národové rakouští láskou vřelou. Truchle vzhlíží k mocnáři, kteréhož nejvíce stihla těžká rána osudu veškeré obyvatelstvo říše a jediné přání vznáší se k trůnu Všemohoucího: aby zachován byl císař a král český při plném zdraví a plné síle, by mohl i na*

---

¹³⁷ Národní listy, 2. 2. 1889

¹³⁸ Jiří Rak, rukopis, str. 7

¹³⁹ Bohemia, 31. 1 1889: „*Der Schmerz vereint; wo man des Trostes bedarf, schweigt aller Streit. Wo ist das kampferwühlte Österreich jetzt? Verstummt ist in diesen banger Stunden der nationale Zwist, der laute Hader der Parteien, leiderfüllt reichen sich die Völker der Monarchie die Hände, sie sind vereint - doch um welchen Preis! Eine Welt von Glück ist's die dieser Einigkeit geopfert wurde, ein Zoll der den kaiserlichen Eltern den einzigen Sohn, der der Gattin den Gatten raubte.*“

*dále řídit osudy svých poddaných, kteří v něm spatřují svého otce, jenž ztratil sice syna nejšlechtnějšího – avšak miliony věrných a oddaných synů mu ještě zůstaly.*¹⁴⁰ Novou loajalitu k vídeňskému dvoru, která se často objevovala po princově smrti lze spatřit v tom, že autor oslovuje císaře *králem českým* přesto, že se František Josef nenechal korunovat českým králem a přesto, že otázka neuskutečněné korunovace pro Čechy byla vždycky velice citlivá.

10. Závěr

Cílem mé práce bylo zhodnotit osobnost korunního prince Rudolfa očima politického periodického tisku vycházejícího v Praze. Jak jsem uvedla již v kapitole o pramenech práce, rozhodla jsem se, že jádrem tohoto hodnocení budou dvojce noviny, které ve své době, tedy v druhé polovině 19. století v Čechách reprezentovaly dva politické proudy: mladočeské *Národní listy* a staročeské *České noviny*. Nejednalo se však o zdroje jediné, další periodicky vycházející tisk, kterému jsem věnovala svou pozornost, byl *Pražský deník*, *Bohemia* a *Budoucnost*. Zabývala jsem se v zásadě vždy články a komentáři, které byly spojeny s korunním princem.

Nejzajímavější články se objevovaly právě v *Národních listech* – ve své době nejčtenějším deníku v Čechách – a v *Českých novinách*. U obou deníků se objevují články, které svým čtenářům zprostředkovávají podrobné popisy všech událostí konajících se v souvislosti s princovou osobou, ale zároveň i komentáře politicky laděné, které se sice korunního prince na první pohled týkají, ale za jeho osobností je skryté jiné poselství, a to upozornit veřejnost na politické cíle a politicky relevantní problémy té doby. Tento jev je možné sledovat také podle toho, na jakých stránkách jsou jednotlivé komentáře otištěny, tedy jaká důležitost je jim přikládána. Politicky laděné komentáře jsou vždy na prvních stranách, zatímco popisné články se častěji objevují v rubrikách typu: „Dění zprávy“, „Zprávy z Vídně“, „Korunní princ v Praze“ a podobně. V případě zpráv o Rudolfově smrti toto neplatí, protože smrt korunního prince byla natolik důležitá zpráva, že si vysloužila své čestné místo na titulních stránkách hned po několik dnů.

V případě politicky laděných komentářů je princova osobnost de facto využita k jinému cíli než pouhému zprostředkování popisných informací. Zdá se, že se novináři ve skutečnosti nezajímali o to, jaké jsou skutečné názory prince, jak si představuje budoucnost

---

¹⁴⁰ Život a smrt J. c. Vys. korunního prince Rudolfa, Praha 1889 (autor neznámý)

monarchie a co pro něj znamená nacionalismus. Kdyby se o to totiž zajímali, zjistili by, že se Rudolfovi názory v zásadních záměrech české politiky naprosto rozcházejí od představ české politické reprezentace. Snad by se Rudolf shodl se staročechy a jimi propagovanou myšlenkou austroslavismu a snahou o jednotu říše, avšak s mladočeským politickým proudem by se pravděpodobně nesešel ani na jednom společném bodě. Mladočeši byli pro Taafeho politiku národnostních ústupků, zatímco Rudolf v ní viděl největší ohrožení stability monarchie, mladočeši si přáli samosprávu českých zemí, zatímco Rudolf chtěl centralisticky spravovanou zemi, avšak bez nadřazeného postavení jakékoli národnosti. V tomto případě mě napadá, že českým novinářům vždy stačilo nalézt několik paralel s Rudolfem a nějakou pro Čechy příznivou událostí nebo osobou, a na nich potom vystavěli své vlastní vyobrazení korunního prince. A paralel se naskytlo hned několik.

První paralelou bylo totožné jméno s posledním císařem, jehož sídlem byla Praha – s Rudolfem II. S Rudolfem II byl korunní princ spojován i v té souvislosti, že se oba věnovali vědě a umění, Češi měli za to, že se i Rudolf stane velkorysým mecenášem umění. Také paralela s Ferdinandem I. Dobrotivým je na snadě. To ostatně vyjadřuje následující citace z Rudolfova nekrologu: „*Přes rakev posledního korunovaného krále našeho zvedaly se zraky české nadějně a toužně ku mladistvému králeviči.*“¹⁴¹ A přitom jediné, co měl Ferdinand s Rudolfem společného, je, že Ferdinand poté, co abdikoval ve prospěch Františka Josefa, sídlil na Pražském hradě, stejně jako tam 5 let sídlil i Rudolf. Samozřejmě to, o co Čechům skutečně šlo, bylo dosáhnout korunovace vládnoucího panovníka nebo si zajistit slib, že se nechá korunovat budoucí panovník. Další paralelu nalezneme u příležitosti Rudolfova sňatku, kdy politické deníky věnují pozornost srovnání Belgie, odkud princezna Stefanie pocházela, s českým národem.

Základním rozdílem mezi politickými komentáři Národních listů a Českých novin je skutečnost, že České noviny daleko častěji zdůrazňují ve spojitosti s princovou osobou habsburskou monarchii jakožto ochránce menších národů, které se pod jejími křídly mohou vyvíjet v moderní společnost, zatímco Národní listy velmi často upozorňují na křivdy, které českému národu byly v minulosti způsobeny a obrací se k budoucnosti, kde bude český živel primárním prvkem.

Na závěr bych ještě shrnula, jaké informace poskytovaly o korunním princovi ostatní výše zmiňovaná periodika. *Pražský denník* se do politických komentářů pouštěl v souvislosti s korunním princem jen velmi sporadicky, zato však jeho barvitě líčení událostí, kde byl

---

¹⁴¹ Život a smrt J. c. Výs. korunního prince Rudolfa, Praha 1889 (autor neznámý)

hlavní postavou korunní princ, jsou ta nejobsáhlejší. *Bohemia* se také převážně omezila spíše na popisné pasáže. Určitě reagovala i na politické komentáře Národních listů či Českých novin, ale přímo v souvislosti s osobou korunního prince se sama do takovýchto úvah nepouštěla. To byla pravděpodobně specialita česky psaného tisku. A naposled sociálnědemokratický časopis *Budoucnost*, který se vyhnul jakýmkoli tématům týkajících se císařského dvora, takže o princových aktivitách v Praze mlčí stejně tak jako například o jeho sňatku či podobných záležitostech.

Spíše než obraz korunního prince Rudolfa přinesla má práce určité vyobrazení politických snah mladočechů a staročechů. Jak jsem se již zmínila výše, byly naděje české politické reprezentace spojované s korunním princem plané v tom smyslu, že se s nimi Rudolf plně neshodoval, zvláště pak od té doby, co se Češi upnuli na politiku národnostních ústupků hraběte Taaffeho. Avšak zdá se, že možnost psát o následníku trůnu, jednoduše poskytla tisku příležitost zmínit v té souvislosti to, co bylo opravdu důležité, tedy programové a politické cíle. Tím nemám na mysli, že by si čeští novináři Rudolfa ve skutečnosti vůbec nevážili. Opak je pravdou. Právě proto, že korunní princ pobýval v Praze, měla česká veřejnost možnost poznat mladého energického následníka trůnu na vlastní oči, a je třeba říci, že i oficiální historiografie se shoduje na tom, že byl v Praze všeobecně oblíbený. To však neznamenal, že by jeho osobnosti nemohl politický tisk využít pro propagování svých politických cílů.

Na úplný závěr bych ještě ráda zmínila osobnost korunního prince z dnešního pohledu. Rudolf byl nepochybně smutnou postavou 2. poloviny 19. století. Nadějnému následníku trůnu nebylo nikdy umožněno realizovat své moderní představy o demokracii a liberalismu. Rudolf si představoval habsburský stát jako uskutečnění snu Victora Huga, tedy jako „Spojené státy evropské“¹⁴², jejichž hlavním cílem by byla ochrana menších národů. V této souvislosti mě napadá paralela s tendencí evropských států sjednotit se pod dnešní Evropskou unií. Jedná se snad o Rudolfovo Rakousko v evropském měřítku? Dnešnímu člověku se nechce ani věřit, že Rudolf dokázal s takovou přesností předvídat běh dějin a každého napadne, jakým směrem by se dějiny Evropy ubíraly, pokud by nastoupil na trůn. Kdyby našel Rudolf u vídeňského dvora porozumění, možná by se svět nedostal ani do první světové války ani do druhé, možná by dnes dokonce vypadal úplně jinak. To jsou však pouhé spekulace, ale jedno je jisté. Obraz korunního prince by zdaleka neměl být utvářen pouze jeho tragickým zakončením. Jeho sebevražda nebyla žádným momentálním selháním, ale vedla

---

¹⁴² Hamannová Brigitte, Rudolf Habsburský: princ rebel, Vídeň 2005, str. 210

k ní dlouhá cesta. Je škoda, že tato zajímavá osobnost je spojována především s Mayerlingem a nikoli se svými názory a postoji jak v politice, ve vědě, tak i v oblasti náboženství.

11. Literatura a prameny

11.1. Primární literatura

Archivní prameny

- Národní archiv ČR, fond Pražského místodržitelství – záležitosti císařského dvora – PM 1860-1890 0.1-0.69

Periodický tisk

- Bohemia 1871, 1878-1883, 1889
- Budoucnost 1878-1882
- České noviny 1871, 1878-1883
- Národní listy 1871, 1878-1883, 1885, 1889
- Pražské noviny 1858
- Pražský denník 1871, 1878-1883
- Světozor 1889
- Zlatá Praha 1889

Příležitostný tisk

- Králevič Rudolf, Nástin životopisný, naps. J.K. Mladá Boleslav, 1889
- Jeho císařské výsosti nejjasnějšímu arciknížeti a nástupci trůnu Rudolfovi s nejhlubší úctou a nejvřelejší láskou vždy věrně oddané c.k. gymnasium akademické Starého města pražského vznešenou jeho milosti návštěvou poctěné dně 12. července 1871, Šohaj František, V Praze: nákladem gymnasia staroměstského, 1871
- Rudolf a Stefanie: na památku sňatku snoubenců, v Žižkově (Praha): Nákladem knihkupectví Jakuba Malého, 1881
- Krátké čtení o Jeho C. a K. Výsosti, našem Nejjasnějším korunním princí Rudolfovi / sestavil a napsal pro školu a dům Fr. M. Vrána, Vrána František Mnohoslav, v Praze: V. Neubert, 1881
- Korunní princ Rudolf a princezna Stefanie: k oslavě vznešených snoubencův a slavného rodu Habsbursko-Lotrinského / mládeži i dospělým sepsal Josef Jan Renner, Renner Josef, 1892, v Praze: Nákladem knihkupectví Aloise Hynka, 1881

- Blahopřání Jednoty k povzbuzení průmyslu v Čechách korunnímu princovi a korunní princezně Stefánii k sňatku při příležitosti jejich příjezdu do Prahy, Jednota k povzbuzení průmyslu v Čechách, v Praze, 1881 nebo 1882
- Život a smrt J. c. Vys. korunního prince Rudolfa, Praha 1889 (autor neznámý)

11.2. Sekundární literatura

- Adamová Karolina, Soukup Ladislav, Prameny k dějinám práva v českých zemích, Plzeň 2004
- Bartoš Jan, Národní divadlo a jeho budovatelé, Praha 1933
- Beránková Milena, Dějiny československé žurnalistiky. Díl I. Český periodický tisk do roku 1918, Praha 1980
- Bled Jean Paul, Kronprinz Rudolf, Böhlau 2006
- Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků, Výstava k dějinám českého tisku na území České republiky, Státní ústřední archiv v Praze (12. listopad-15. prosinec 2002)
- Freiherr von Mitis Oskar, Das Leben des Kronprinzen Rudolf, Leipzig 1928
- Hamann Brigitte: Kronprinz Rudolf – „Majestät, ich warne Sie...“, Wien 1998
- Hamannová Brigitte, Korunní princ Rudolf: princ rebel, Praha 2005
- Hantsch Hugo, Die Geschichte Österreichs 1648-1918, Wien, 1953
- Hroch Miroslav, V národním zájmu: požadavky a cíle evropských národních hnutí devatenáctého století, Praha 1999
- Kořalka Jiří, Češi v habsburské říši a v Evropě 1815-1914: sociálně-historické souvislosti vytváření novodobého národa a národnostní otázky v českých zemích, Praha 1996
- Malý Karel a kol., Dějiny českého a československého práva do roku 1945, Praha 2003
- Marek Pavel, Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861-1998, Olomouc, Gloria, 2000
- Marek Pavel, Tisk a politické strany: sborník referátů připravených pro nerealizovanou konferenci „Tisk, jeho místo a role v dějinách a současnosti politických stran na území českých zemí a Československa v letech 1860-2000“ v Olomouci ve dnech 24.-25. října 2000, Olomouc, Moneta, 2001

- Pernes Jiří, Pod habsburským orlem: České země a Rakousko-Uhersko n přelomu 19. a 20. století, Praha 2001
- Prinzessin Stephanie von Belgien, „Ich sollte Kaiserin werden“. Lebenserinnerungen. Herausgegeben von Ferdinand Graf Gatterburg, Leipzig 1935
- Rak Jiří, Ve stínu tvých křídel...: Habsburkové v českých dějinách, Praha 1995
- Rak Jiří, rukopis 2010
- Richter Werner, Kronprinz Rudolf von Österreich, Zürich 1941
- Roubík František, Bibliografie časopisectva v Čechách z let 1863-1895, Praha 1936
- Thiele, Johannes, Kronprinz Rudolf 1858-1889, Mythos und Wahrheit, Wien 2008
- Tobolka Zdeněk Václav, Politické dějiny československého národa od r. 1848 až do dnešní doby, Praha 1932-1937
- Traub Hugo, Z počátků rozkolu v české politice. Český časopis historický, 1930
- Urban Otto, Česká společnost 1848-1918, Praha 1982
- Urban Otto, Kapitalismus a česká společnost, Praha 2003
- Vojtěch Tomáš, Mladočeši a boj o politickou moc v Čechách, Praha 1980
- Vošáhliková Pavla, Řepa Martin, Bratři Grégrové a česká společnost v druhé polovině 19. století, Praha 1997

12. Přílohy

Tříletý korunní princ Rudolf v uniformě

*Zdroj: Thiele, Johannes, Kronprinz Rudolf
1858-1889*

Dvaadvacetiletý princ – přibližně
v době, kdy pobýval v Praze

*Zdroj: Thiele, Johannes, Kronprinz Rudolf
1858-1889*

Židovské město v Praze v době pobytu
korunního prince

*Zdroj: Thiele, Johannes, Kronprinz Rudolf 1858-
1889*

Rudolfův 36. pěší pluk

*Zdroj: Thiele, Johannes, Kronprinz Rudolf 1858-
1889*

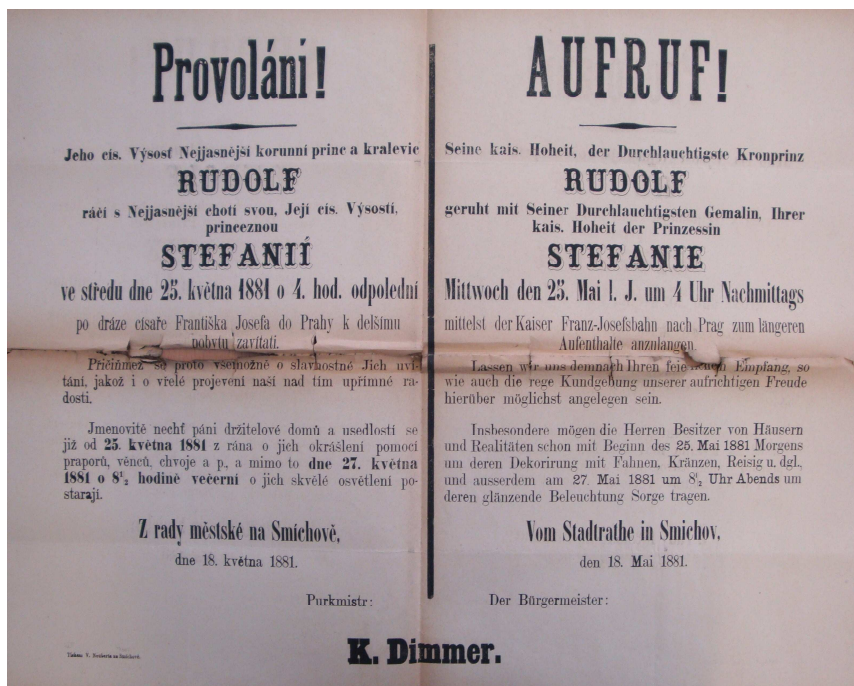
Rudolf a Stefanie Belgická – 1881
Zdroj: Thiele, Johannes, Kronprinz Rudolf 1858-1889

Rudolf v roce 1889 – jeho poslední fotografie
Zdroj: Thiele, Johannes, Kronprinz Rudolf 1858-1889

Rudolfinum v roce 1912 – Dům umělců pojmenovaný po korunním princí, jehož slavnostní otevření se konalo 7. února 1885, ale jehož se korunní princ bohužel neúčastnil
Zdroj: virtualnipraha.cz

Oznámení o příjezdu korunního páru do Prahy
Zdroj: Národní archiv ČR, Pražské místodržitelství

Oznámení Františka Josefa I. o to, aby nebyly z důvodu princeznina zdravotního stavu
pořádány žádné uvítací slavnosti u příležitosti odročeného příjezdu korunního páru do Prahy
Zdroj: Národní archiv ČR, Pražské místodržitelství

Váše Císařská Výsvost!
 Nejvívčeniější Pane Arcikníže!
 Vaše Stálovská Výsvost!
 Nejvávniější Princarno!

V nejbližší ústí podpísání nastupitelstvo a sbor učitelství obce Dlouhá Třebovská hlumovské a vskokické obyvatelstva rájčičko nejvádnostnější cily z nastávajícího snátku žito Císařského Výsvost, Nejvívčeniější, bo Jana Arciknížete Rudolfa, Stálovského Norumního Prince Ubrského i Čočkého a t. d. žito na stávající Nejvávniější Obci Stálovskou Princarnu Stěpani, ovanilap se následující povady tímto obyvatelstva celi iše jaf pítom, nebo tak i nepítomníbo, jakoi i celko náčaldáči křesťanského - bylo cily lásky a vádomosti k pamývánímu domu prav tón M Vličenov

prádelství:
 "Stáčí milostivý Váš uváhot nový Klobuk, skému domu dá! Rudolfoví Stěpani coo potěšit!
 Nech at o sřipijof Nejvávčeniější Císař, sřipijof a Stálovských Stáčiů povady hlumovské, Stěpič Vličenovská covníť tak náhodně a spravedlivě pováží, neboť jim služe míru, vzornosti a lásky stali vólti; neboť i vni Stěpič Vličenovské jím spokojnost, stali a oddanost náročy vyhótiti - Váš žičný budi přítelstvem náčbo Stěpič Nejvávniější Stáčiů domu Klobukského a Velgického.

V Dlouhé Třebové, den 1. května 1881.

J. Vličenovský
P. Vličenovský
K. Vličenovský
M. Vličenovský
L. Vličenovský
M. Vličenovský
M. Vličenovský
M. Vličenovský
M. Vličenovský

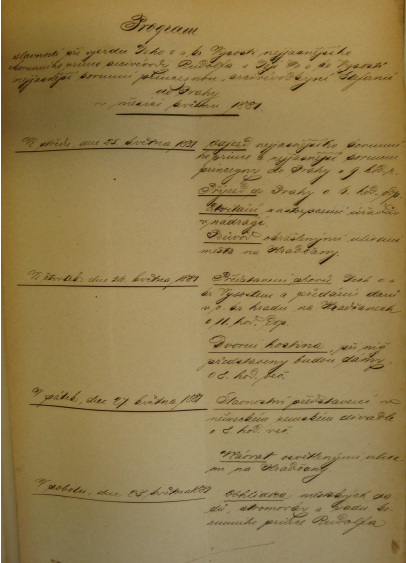
Gratulace ke sňatku korunního prince Rudolfa a princezny Stefanie od obyvatel Dlouhé Třebové

Zdroj: Národní Archiv ČR, Pražské místodržitelství

Návrh Rudolfova Stromořadí v Přešticích – u příležitosti sňatku korunního páru žádají Přeštice Pražské místodržitelství o svolení, aby dané stromořadí mohlo nést Rudolfovo jméno

Zdroj: Národní archiv ČR, Pražské místodržitelství

Originál programu slavnosti pořádané u příležitosti příjezdu korunního páru do Prahy

Zdroj: Národní archiv, Pražské místodržitelství

Ročník XXI. V úterý 10. května 1881. Číslo 111.

Prosímci
v Praze:
za měsíc 1 zl. 50 kr.
za čtvrt roku 8 zl. 60 kr.
Poštou:
za měsíc 1 zl. 80 kr.
za čtvrt roku 6 zl. 20 kr.

NÁRODNÍ LISTY.

Inzeráty
platí se hotově napřed.
Redakce, admini-
strace a expedice
v Mladéšské ulici č. 20.
Číslo a obsah protivi-
se v Praze na 6 kr.

Titulek Národních listů – jeden z nejvýznamnějších politických deníků v Čechách

Prosímci
za měsíc 1 50 1 20
za čtvrt roku 4 75 5 40
Poštou:
za měsíc 1 80 2 20
za čtvrt roku 6 20 6 80

ČESKÉ NOVINY.

(Dříve „POSEL Z PRAHY.“)

Číslo 112. V Praze, ve středu dne 11. května. Rok 1881.

Titulek Českých novin

Nr. 129. Prag, Dienstag 10. Mai 1881. 54. Jahrgang.

BOHEMIA

Das Administrations- und Ex-
peditiions-Lokal ist an Wochentagen
von 7 Uhr Vorm. bis 7 Uhr Nachm., an Sonn-
- und Feiertagen von 9 Uhr Vorm. bis 7 Uhr Nachm.
Redaktion des Expeditions-Locales
siehe Kaiserstrasse Nr. 11 in der ersten
Etage des Hauses.

Pränumerationspreis:
Semestrl. 20 Sch.
in Prag. D. O. B. 2. 1. 1. 1.
Bei Bestellung in einer der Ex-
peditiions- 3 25 1 25
Mit Zahlung in's Haus . . . 4 - 1 25
Durch die k. k. Post 4 25 1 25
Ein. Remittenz in Prag 5 Kr., mit Post v. h.
Beleg-Exemplare müssen in Semestrl.
abgeh. werden.
Unversteuert. Solcher g. Verkau-
fsmengen sind jedoch zu be-
vorzuziehen. Für verleihte Pränumerations-
karten wird keine Bürgschaft
gefordert.

Manuskripte werden nicht zurückgegeben.
Manuskripte werden nicht zurückgegeben.

Titulek německy psaného deníku Bohemia

Číslo za krejcar. Příloha Pražských Novin. Ročník šestnáctý.

Vychází v 7 h. rána.

Předplatné a inzeráty
se berou v hlavní i
filialní expedici.
Předplácí se:
V Praze:
měsíčně . . . . . 25 kr.
Na venkově:
měsíčně . . . . . 50 kr.

PRAŽSKÝ DENNÍK.

Redakce
v čísle 263—III.
Hlavní expedice
v čísle I—III.
Filialní expedice
u sv. Havla č. 639—I.
Inzeráty se platí
hotově.

Č. 106. | Výška vody dne 9. května 42 cm. n. n. | V úterý, 10. května. | Kalendář kat. Gordiana | Slunce vych. v 4 h. 22 m. | 1881
Teplota „ 9. „ 6 st. Cels. | prot. Gordiana | Slunce zapd. v 7 h. 52 m.

Titulek pražského denníku

Číslo 9. V Praze dne 11. května 1881. Ročník VIII.

BUDOUCNOST

Časopis věnovaný zájmům lidu pracujícího.

Vychází druhou a čtvrtou středu v měsíci. — Veškeré dopisy buďte frankovány. — Reklamacce se nefrankují a nepošlují. — Inzeráty co nejlépejší se počítají. — Redakce, administrace a expedice nachází se na ostrově Kampě č. 508—III. — Předplatné na celý rok 1 zl. 40 kr., na půl roku 70 kr., na čtvrt roku 35 kr. — Jednotlivá čísla stojí 5 kr. — Veškeré dopisy jakož i peníze předplatné zasílají se do administrace.

Soudruzí, přičiňte se o rozšíření tohoto listu!

Titulek sociálnědemokratického časopisu Budoucnost

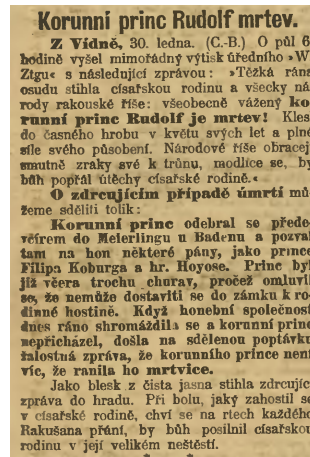
Zdroj: Národní knihovna, Kramerius (<http://kramerius.nkp.cz>)

Báseň složená u příležitosti Rudolfova narození
Zdroj: Časopis Lumír, 26.8.1858

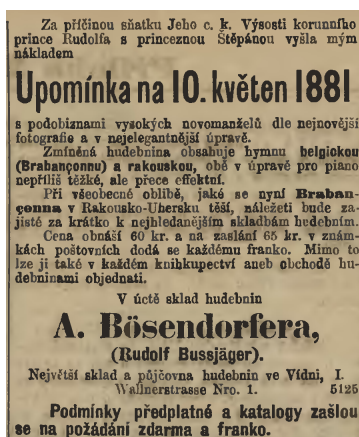
Vydání deníku Bohemia v den sňatku Rudolfa a Stefanie
Zdroj: Bohemia, 10.5.1881

První oznámení o smrti korunního prince
Zdroj: Národní listy, 31.1.1889

Inzerát na podobizny korunního páru
Zdroj: Národní listy 27. 5. 1881

Inzerát na hudebniny
Zdroj: Národní listy 27. 5. 1881 – odpolední vydání

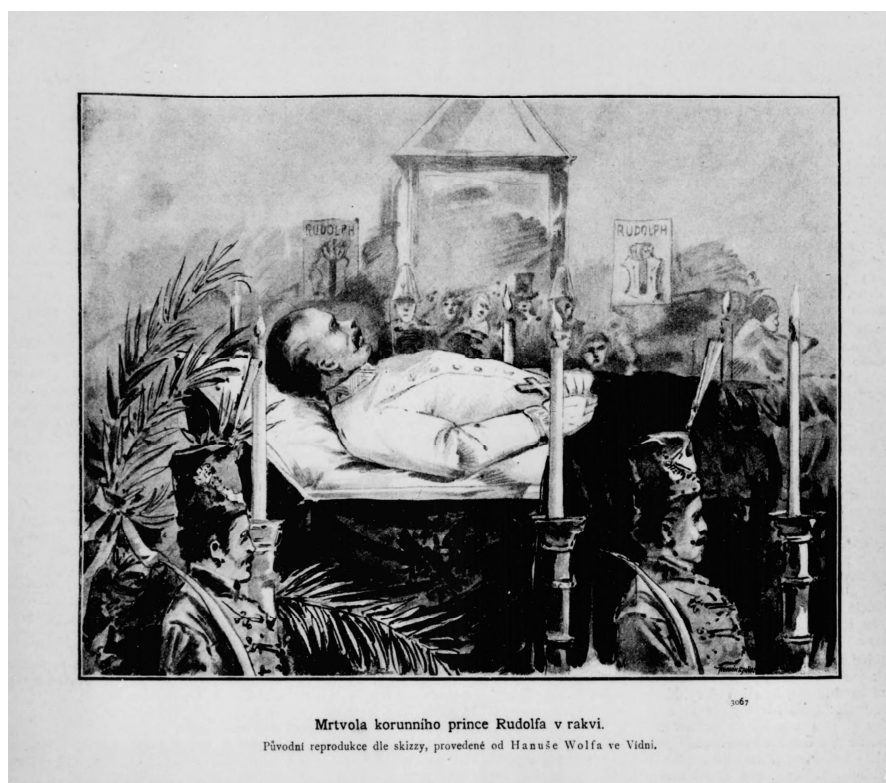
Inzerát na kukátka
Zdroj: Národní listy 27. 5. 1881

Portrét korunního prince, který přinesl Světozor u jeho nekrologu
Zdroj: Světozor, 8.2.1889

Smuteční věnec od královského města Prahy (na návrh F. Thomayera)
Zdroj: Zlatá Praha, 8.2.1889

Mrtvola korunního prince Rudolfa v rakvi
Zdroj: Zlatá Praha, 15.2.1889